

OVERORDNET BEVARINGSPLAN FOR PRIVATARKIVER I VESTFOLD

Oppdatert 14.02.2019

DEL 1: INNLEDNING

Fylkesarkivet for Vestfold har utarbeidet en overordnet bevaringsplan for privatarkiver. Planen utgjør kjernen i det fremtidige bevaringsarbeidet knyttet til fylkets privatarkiver og har som hovedmål å bidra til innsamling og bevaring av et representativt utvalg av historisk bevaringsverdige nærings-, organisasjons i Vestfold¹. Til utvikling av metode har Fylkesarkivet mottatt økonomisk støtte fra Statens senter for arkiv, bibliotek og museum (ABM-utvikling).

Bakgrunn

Som en av flere kulturarvinstitusjoner i fylket har Fylkesarkivet et særlig ansvar for å fortelle historier som gir en fremstilling av regionens fortid og kulturelle egenart. I Strategisk kulturplan for Vestfold 2007-2010 vektlegges "Det historiske Vestfold" som et felleseie for alle innbyggerne i fylket.

En bevaringsplan for privatarkiver er nedfelt som et tiltak i fylkeskommunens kulturplan. Tilgjengeliggjøring, forskning i - og formidling av historiske arkiver spiller en sentral rolle i Fylkesarkivets oppdrag som produsent, tilrettelegger og formidler av kunnskap og historie. Til grunn for denne satsingen ligger også de signaler som de statlige føringer gir i ABM-meldingen, Kulturmeldingen og Arkivloven². Sentralt her står et utvidet offentlig ansvar for privatarkiver, en samordning av aktiviteter mellom arkiv, bibliotek og museum, samt ønsket om en profesjonalisering av lokalt arkivarbeid.

Fylkesarkivet for Vestfold

¹ Primært nærings- og organisasjonsarkiver. Personarkiver inkluderes bare delvis. Se mer om dette s. 12

² St.meld.nr.22 (1999-2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving* (ABM-meldingen)

St.meld.nr.48 (2002-2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014* (Kulturmeldingen)

Arkivloven med forskrifter – lov av 4. desember 1992, forskrift av 11. desember 1998

Hos Karl og Hanna i Møllebakkveien/Gråbrødregt. Tønsberg, ca. 1920. Fotograf ukjent. Fylkesarkivet for Vestfold

Hva er privatarkiver?

Privatarkiver defineres som bedriftsarkiver, organisasjons- og foreningsarkiver, institusjonsarkiver, personarkiver og samlinger og finnes blant annet i arkivinstitusjoner, muséer, bibliotek, historielag og hos privatpersoner. Arkiver er dokumenter som er blitt til som ledd i en virksomhet. Tradisjonelt tenker en på dokumenter i form av papir, men det er viktig å understreke at det er informasjonen som er det bærende element, uavhengig av medium. Følgelig er arkiver ikke bare papirbaserte dokumenter, men også lydopptak (som for eksempel intervjuer og musikkopptak), fotografier, film, video, dvd, disketter og CD-plater. Det finnes store mengder fotografier som en integrert del av privatarkivene. Særlig gjelder dette næringslivsarkiver. Spesielt muséer har hatt en tendens til å skille fotografiene ut fra annet arkivmateriale. Dette har hatt den uheldige konsekvens at sammenhengen mellom fotografier og andre arkivdokumenter er blitt ødelagt, og store deler av materialets kildeverdi er gått tapt. I Riksarkivarens retningslinjer for privatarkivarbeid heter det under kapittel 3, punkt 3.1.1. som omhandler arkivfaglige prinsipper og rutiner, at ”arkiver så langt råd er bevares atskilt fra andre arkiver og i sin opprinnelige orden”. Videre står det under punkt 3.2.3: ”Depotinstitusjoner bør ikke begrense seg til kun å bevare de deler av et arkiv som er interessante for depotinstitusjonens spesialfelt. Gjennom avtaler om arbeidsdeling bør det søkes løsninger der arkivet kan oppbevares i sin helhet og samlet”.

Å bryte opp/splitte arkiver er prinsipielt ikke vitenskapelig forsvarlig, men må man unntaksvis gjøre dette, er det helt nødvendig å forsikre seg om at man har ivaretatt dokumentasjonens

indre sammenheng for eksempel ved hjelp av gode krysshenvisninger. Det er ytterst viktig med dokumentasjon av opprinnelig kontekst.

Historiske kilder for Vestfolds innbyggere

Arkivbruker er en heterogen gruppe. Ikke bare historikere, men også representanter for et stort antall andre akademiske disipliner søker seg til arkivene. Hobbyforskere utgjør videre en ikke ubetydelig gruppe. Lokal- og regionalhistorie er et stort interessefelt, og historielagsbevegelsen i Norge er unik, ikke bare i nordisk sammenheng, men også internasjonalt. Gjennom fylkeskommunens satsing på Den kulturelle skolesekken er Fylkesarkivet en aktør på kulturformidlingsfeltet i Vestfold. Det arbeides med undervisningsopplegg i samarbeid med andre innen kulturminnesektoren i fylket for å gjøre arkiver som kilde kjent for Vestfolds elever. En stadig bredere målgruppe tilsier at det er viktig å legge til rette for at historieinteresserte får tilgang til enda mer lokalt- og regionalt kildemateriale i fremtiden gjennom systematiske innsamlinger av privatarkiver.

Et balansert kildetilfang

Det finnes mange kildebanks til Vestfolds historie. Foruten Riksarkivet, som oppbevarer dokumentasjon etter den sentrale delen av statsforvaltningen, tar Statsarkivet på Kongsberg vare på arkivmateriale etter den lokale og regionale statlige forvaltning. Interkommunalt arkiv på Kongsberg (IKA Kongberg) sikrer arkiver etter 11 Vestfoldkommuner. Dette er arkiver av lokalhistorisk relevans, og som i høy grad har en rettslig, forvaltningsmessig og kulturell verdi. Fylkesarkivet har i sitt mandat å bevare og formidle Vestfold fylkeskommunes mangesidige aktivitet i Vestfoldsamfunnet. Alt som er nevnt over er offentlig materiale. **Et viktig oppdrag for Fylkesarkivet er imidlertid også å sørge for at privat sektor og den aktivitet som er skapt og skapes der, blir dokumentert for fremtiden.** På den måten søker vi i størst mulig grad å unngå en ubalanse i kildetilfanget mellom den offentlige og private sfære. Den overordnede bevaringsplanen for privatarkiver vil derfor bidra til å sikre en helhetlig og systematisk dokumentasjon av samfunnsutviklingen i Vestfold.

En bevaringsplan for alle som arbeider med lokalhistorie

Dette er planens fremste mål, men det er også viktig at en bevaringsplan medfører utstrakt medvirkning av andre aktører på privatarkivfeltet. Dette gjelder både underveis i utarbeidelsen, og i den kontinuerlige oppdateringen. Det er et vesentlig mål at planen forankres ute i fylket blant muséene, historielagene og andre beslektede institusjoner, slik at aktører som har privatarkiver som arbeidsfelt skal føle et eierskap til planen. En bevaringsplan fordrer samhandling mellom institusjoner, og vil være et sentralt verktøy i oppgavefordelingen mellom institusjoner som driver med privatarkivarbeid.

DEL 2: METODE

En helhetlig dokumentasjon av Vestfoldsamfunnet

Hvordan finne frem til en metode som imøtekommer bevaringsplanens målsettinger om å sikre en mest mulig helhetlig dokumentasjon av Vestfolds historie? Hva skal vi ta vare på? I arbeidet med å utarbeide en bevaringsplan, gjelder det å finne frem til en hensiktsmessig prioritering i forhold til innsamling av arkiver. Alle arkiver er jo viktige, men noen arkiver er for eksempel viktigere for flere enn andre arkiver. En stor hjørnestensbedrift som for eksempel Sande Tresliperi A/S nord i Vestfold var viktig for hundrevis av mennesker i løpet av et helt århundre, den representerte trygghet, stabilitet og et sikkert levebrød for flere generasjoner, mens idrettsforeningen Ivrig i Ramnes har hatt stor betydning for sine

medlemmer lokalt, så vel sosialt som sportslig. Det må imidlertid understrekes at **alle arkiver** er viktige på sin måte.

Optimalt sett burde man kunne gå inn i hvert enkelt arkiv og studere innholdet for lettere å se bevaringsverdien. Men, i motsetning til offentlig sektor, der mye av bevaringsvurderingen skjer etter lovverk/retningslinjer og ute i virksomhetene (i arkivdanningsfasen), er virkeligheten en helt annen når det gjelder privatarkivene. Folk ansatt i depot skal foreta bevaringsvurderingen, enten ute i feltet, eller når arkivet er plassert i magasinet. Det å skulle foreta en innholdsbasert bevaringsvurdering ved gå inn i hvert enkelt arkiv kan synes som en uoverkommelig oppgave når vi alle vet hvordan tilstanden gjerne er i uordnede arkiver.

Lossing av hamp, Tønsberg Reperbane/Scanrope. Fotograf Odd Bryn. Fylkesarkivet for Vestfold

Funksjonsbasert bevaringsvurdering

Vi har valgt en metode som gjerne kalles funksjonsbasert bevaringsvurdering. Metoden innebærer at vi har identifisert viktige samfunnsområder og særtrekk og ønsker at disse skal dokumenteres. Sånn sett forhåndsbestemmes et arkivs bevaringsverdi ut ifra en kvalitetsvurdering av arkivskapers funksjoner og aktiviteter i (lokal)samfunnet.

Arkivskapernes rolle og oppgaver er retningsgivende for hvorvidt en samfunnssektor er viktig eller ei. Vi bruker med andre ord ikke arkivenes konkrete og faktiske innhold som det førende prinsipp, selv om dette kan være nødvendig i enkelte tilfeller. Man bruker gjerne en

funksjonsbasert bevaringsvurdering som et metodisk utgangspunkt, og innholdsbasert bevaringsvurdering som et korrektiv.

Hvordan gjøre en funksjonsbasert analyse i Vestfold? På hvilken måte vurderer vi en aktørs verdi? Hvilke **kriterier** blir viktige for oss i denne analysen? I denne prosessen må man være bevisst på at de arkivsamlingene man ender opp med skal gjenspeile et vidt spekter av menneskelig aktivitet. Som en del av vårt oppdrag som arkivarer besitter vi en "rett" til å bestemme hva som skal bringes videre av skriftlig dokumentasjon til fremtidige generasjoner. Slik pålegges vi et rimelig stort, samfunnsmessig ansvar.

Identifikasjon av viktige samfunnssektorer

Vår analyse må kunne beskrives som en makrotilnærming der man, ved hjelp av lokal- og regional kunnskap, vurderer omfang, egenskaper og viktighet av en rekke aktører/virksomheter. Vi gjør en samfunnsanalyse der vi identifiserer viktige samfunnsområder og særtrekk for et avgrenset område sosialt, kulturelt, politisk, religiøst og økonomisk. Etter en skjønnsmessig vurdering bevares arkivet hvis arkivskaper var/er viktig for en beskrivelse og analyse av lokalsamfunnet hvor arkivskaper opererte. Viktige kjennetegn vil for eksempel være virksomhetens størrelse målt i antall ansatte; en hjørnestensbedrift som berørte mange liv, og som følgelig var et viktig felles referansepunkt i et lokalsamfunn. Et annet kriterium kan være en bedrift eller organisasjon som eksisterte over lang tid, eller en virksomhet som representerer et fagområde som har vært gjenstand for politisk oppmerksomhet, for eksempel norsk treforedlingsindustri. Videre vil et kjennetegn være at arkivskaper hadde et indirekte sosialt siktemål; virksomheten bygde boliger for ansatte, besørget skolegang, ga (bolig)lån til ansatte m.v. Et annet kriterium kan være en virksomhet lokalisert i Vestfold som er av en viss nasjonal betydning.

Det norske organisasjonsliv har alltid hatt en sentral rolle med hensyn til å utfylle, utfordre, korrigere og påvirke myndighetenes politikk. Å sikre dokumentasjon etter frivillige organisasjoner, som har spilt en viktig rolle i utviklingen av det norske demokratiet og den norske velferdsstaten, er helt nødvendig. Tallet på frivillige organisasjoner er høyt, og nordmenn er blant de i Europa som er mest aktive i organisasjonsarbeid. I gruppen frivillige organisasjoner inkluderes også politiske partier. Å anvende en funksjonsbasert metode på området organisasjoner, kan umiddelbart synes noe mindre selvsagt enn opp mot næringslivet. Organisasjonene er i stor grad ensartet, og blir vanskelig å rangere med hensyn til verdi. Men å si at det ikke lar seg gjøre å bruke funksjonsbasert tilnærming på organisasjonene, blir heller ikke riktig. For vi vil se at det finnes organisasjoner som har et spesielt mandat som setter disse i en særstilling i et område, eller organisasjoner som gjennom sitt formål har stor betydning for mange i rollen som forkjemper for å fremme for eksempel faglige og økonomiske interesser. En frivillig organisasjon kan ha særdeles stor sosiokulturell betydning i et lokalsamfunn, mens tilsvarende organisasjon et annet sted ikke spiller samme rolle. Dette er avhengig av lokale betingelser eller forhold.

Unike aktører

Foruten at det blir viktig å se på de dominerende sektorene i et område, eksisterer det også andre særtrekk ved et lokalsamfunn; det vi har kalt **lokale, unike aktører**. Dette er mindre virksomheter som altså ikke føyer seg inn i de større sektorene; det finnes kun én av dem i et lokalmiljø, og de er nødvendigvis ikke spesielt store. De fleste av dem er imidlertid av nasjonal betydning i form av å enten være en av få eller kanskje landets eneste i sin bransje eller i kraft av å være en sentral aktør på det nasjonale markedet. Det kan være en virksomhet

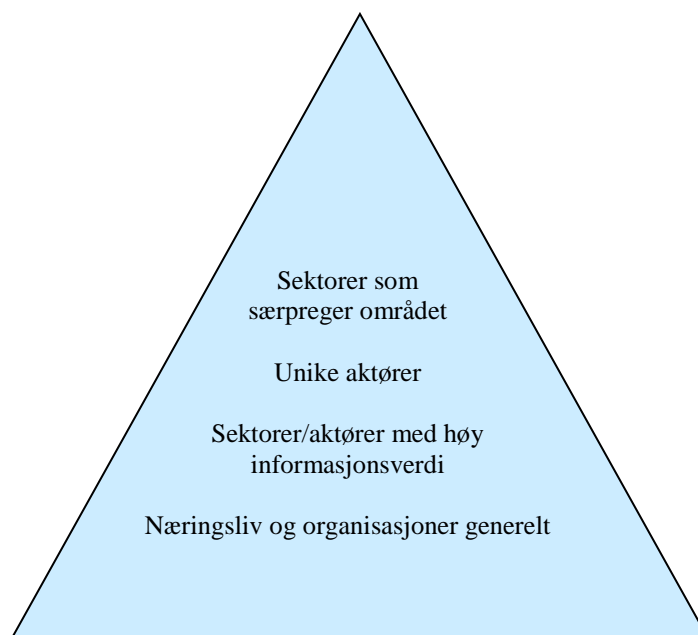
som de fleste har et forhold til, med et produkt som i seg selv har en sterk symbolverdi. Et eksempel på dette er Adax i Svelvik.³

Aktører med høy informasjonsverdi

Foruten å avdekke særskilte organisasjoner eller næringer som i stor grad har satt sitt preg på utviklingen av et lokalsamfunn, blir det også viktig å rette søkelyset mot aktører som opererer i de fleste geografiske områder, men **som i kraft av type virksomhet har stor informasjonsverdi knyttet til eget lokalsamfunn**. Det siktes her til arkivskapere som bidrar med kunnskap/informasjon ut over egen virksomhet. Som eksempel på sektorer som har høy grad av informasjonsverdi kan nevnes bankvesen, arkitektkontorer, boligbyggerlag, aviser/media og forsikring. Også en rekke organisasjonstyper vil gå inn i denne kategorien: handelsstandsforeninger, industri- og håndverksforeninger, sanitetsforeninger, velforeninger, forbruksforeninger, organisasjoner relatert til landbruksnæringen, politiske partier og organisasjoner knyttet til partivirksomhet m.fl..

Bevaringstrekanter

Man kan også fremstille bevaringsplanen som en trekant. Antallet arkivskapere er størst nederst:

³ Adax ble etablert i 1948 og var tidlig ute som en av de første leverandører av blant annet husholdningsmaskiner. Adax-produktene har høy kjennskap i befolkningen – en undersøkelse gjort av MMI viser at 55 % av befolkningen forbinder ett eller flere produkter til Adax-navnet. Særlig opparbeidet kjøkkenmaskinene seg en betydelig posisjon i sin tid.

Lengst nede i trekanten befinner seg arkiver etter næringsliv, organisasjoner, foreninger og lag m.m. som «finnes overalt» og som tilsynelatende ikke representerer noe særpreg. Arkivene her er alle av betydning, men de fleste av dem har ikke særlig betydning utover det lille lokalmiljøet de er skapt i. Allikevel blir man på dette nivået nødt til å gjøre en bevaringsvurdering i forhold til flere ulike dimensjoner. Her gjelder det for eksempel å se på balansen knyttet til den geografiske og tidsmessige **representativiteten** i det materialet som allerede er tatt vare på og bidra til at et representativt utvalg av organisasjons- og næringslivsarkiver ”av generell karakter” blir sikret i depot.

Representativitet – ulike dimensjoner

- Tid:

Representativitet i forhold til tid består i å få en noenlunde balansert representasjon mellom ulike tidsperioder. Man må finne en hensiktsmessig tidsinndeling, og gjerne også sikre høy- og lavkonjunkturer. Her gjelder det for eksempel å bevare næringsvirksomheter (handel – (små)-industri) hvis dokumentasjon illustrerer utviklingstrekk over tid. Når man ser på utviklingen av organisasjonssamfunnet, er det særlig to forhold som spiller inn; å sikre en generell kronologisk spredning, samt se på viktige, historiske perioder: Den liberale perioden ca. 1850 – 1880, klassesamfunnet ca. 1880-1980, og det internasjonale samfunn fra omkring 1980 og utover.

- Arbeidstaker / arbeidsgiver:

Når man skal gjøre valg med hensyn til bevaring av organisasjonsarkiver, så blir kriterier for innsamling dels sammenfallende med et steds typiske trekk hva næringslivet angår. Det er innlysende at organisasjonsarkiver knyttet til de dominerende næringene i ett område blir bevart. Ved siden av selve bedriftsarkivene blir det viktig å bevare dokumentasjon etter næringsorganisasjonene som talerør for næringslivets behov, oppfatninger og interesser. Arbeidstakerorganisasjonene på sin side dokumenterer blant annet de ansattes engasjement for rettigheter, lønns- og arbeidsforhold. Her er det sentrale å sørge for at man får dokumentert så vel arbeidsgiver- som arbeidstakersiden i en sektor eller bransje.

- Medlemsgrunnlag / de større, etablerte vs. nisjevirksomhetene

Men hvilke andre kriterier blir viktige? Organisasjonenes medlemsgrunnlag må studeres. Det finnes faglige og tverrfaglige foreninger. I en faglig forening har medlemmene gjerne lik utdanning eller de arbeider innenfor et bestemt fag, for eksempel en bakermesterforening. En tverrfaglig organisasjon derimot har gjerne et medlemskap betinget av en sosial plassering eller et tilhør til en større økonomisk sektor, for eksempel en håndverkerforening, handelsstandsforening og lignende. Det ble nevnt over at man har organisasjoner fra arbeidstaker- og arbeidsgiversiden. Det eksisterer organisasjoner som tilhører samme fag, men som representerer henholdsvis små og store utøvere. Eksempler på dette er Norges Bondelag og Norsk bonde- og småbrukarlag. Sosiale skiller som kommer til uttrykk gjennom deltakelse i organisasjonslivet, blir en dimensjon man må ta med i innsamlingsstrategien. På næringslivssiden gjelder det å bevare dokumentasjon etter så vel de større, etablerte aktørene som mindre nisjevirksomheter innen samme bransje.

- Geografi:

Å sørge for at man får en god, geografisk spredning på det innsamlede materialet, blir viktig. Det er svært mange losjearkiver i Fylkesarkivets arkivsamling, men hvordan er den geografiske representativiteten? Organisasjonene er, med få unntak, en del av et organisasjonssystem. Man har gjerne et lokallag, et regionalt nivå, samt en sentral/nasjonal organisasjon. For svært mange organisasjoner gjelder at et lokalt eller regionalt nivå ble stiftet

først, mens en nasjonal forening gjerne kom etter noen år. For Fylkesarkivets del, som en regional arkivinstitusjon, er det å sikre en organisasjons regionale nivå et primært mål, mens man bør sikre et representativt utvalg av lokale organisasjoner med utgangspunkt i bl.a. nevnte kriterier over. På samme måte må man også gjøre en vurdering når det gjelder aktører innen næringslivet.

Man kan saktens spørre seg om det er nødvendig med en geografisk representativitet i et forholdsvis lite fylke som Vestfold. Gir det mening å sikre representativiteten for eksempel kommunevis? Den geografiske representativiteten kan også gjelde **kulturgeografisk**.⁴ Med det som utgangspunkt kan man mer hensiktsmessig dele inn fylket i litt andre enheter; kystbyer, stasjonsbyer som Sem og Stokke, større tettsteder som Revetal og Svarstad, jordbruk- og skogbruksområder etc.. Når det gjelder representativitet, så er den i prinsippet et uutømmelig hensyn som tilsier at man i innsamlings- og forskningsprosessen vil kunne avdekke nye behov i så henseende.⁵ En bevaringsplan må derfor til enhver tid kunne justeres.

- «De usynlige»:

Som arkivarer besitter vi en «rett» til å bestemme hva som skal bringes videre av immaterielle kulturminner til fremtidige generasjoner. Slik pålegges arkivarer et stort, samfunnsmessig ansvar. Det blir arkivarene som bestemmer hva som skal glemmes, gjøres synlig, det blir vårt ansvar å sørge for at visse klasser, minoriteter, områder/regioner, kvinner og grupper som tidligere har blitt bevisst/ubevisst strøket ut av historien, inkluderes i vår bevaringspolitikk.

Viktigheten av å synliggjøre kvinnene som en selvfølgelig del av den helhetlige historien tilsier at vi må sørge for å sikre dokumentasjon etter Vestfoldkvinnenes levekår og aktiviteter, før som nå. Det er en kjensgjerning at kvinnene inntil til de siste årene i stor grad har vært fraværende i historiefremstillingen. Bortprioritering har vært en årsak, men vel så avgjørende har nok vært at det har vært vanskelig å få øye på kvinnene i kildene. Det blir derfor en viktig oppgave å se på hvilke kilder det er som faktisk kan si noe om kvinners liv og levekår i lokalsamfunnet. Eksempler på slike kilder er arkivene etter sanitetsforeninger og bygdekvinnelag.

En annen gruppe som må fremheves er fylkets innvandrere. Vestfold som et multikulturelt samfunn må gjenspeiles i den fremtidige arkivbestanden som forvaltes. Å ta vare på arkivene etter innvandrersamfunn henger nøye sammen med vårt demokratiske ansvar, og handler om at innvandrerbefolkningen skal være en del av den kollektive hukommelsen og samfunnets historie.

Minneinnsamling

Innen enkelte sektorer vil det være få eller ingen skriftlige kilder. Enten som følge av at materialet av ulike årsaker er borte, eller at den aktivitet som har funnet sted i utgangspunktet ikke har generert noe skriftlig dokumentasjon. I slike tilfeller vil det være aktuelt å foreta en minneinnsamling. Dette foregår enten i form av intervjuer eller ved skriftlige nedtegnelser gjort av utvalgte informanter.

⁴ Jørgen Fink: *Indsamling, bevaring og kassation af erhvervsarkiver*. Teori og praksis. Erhvervshistorisk årbog 2000, Erhvervsarkivet i Århus.

⁵ Sm.st.

Del 3. HISTORISK RISS – INNSAMLING AV DATA

Metoden fordrer på den ene siden en samfunnsanalyse der vi innhenter kunnskap om den historiske utviklingen i Vestfold. En sentral del av metoden er videre å kartlegge hvilke arkiver som allerede finnes i depot. Status for arkiver i depot får man ved hjelp av resultatet av en større arkivkartlegging som nylig er gjennomført⁶.

Plakat Losje Aftenstjernen. Fylkesarkivet for Vestfold

Kulturhistorisk kompetanse

En kartlegging av den historiske utviklingen består i å styrke den kulturhistoriske kompetansen gjennom sekundærlitteratur som bygdebøker, årbøker, lokale tidsskrifter, statistikker, kommunenes plandokumenter og ulike kulturhistoriske fremstillinger.

Å arbeide med en bevaringsplan innebærer videre utstrakt kontakt med andre som har kompetanse på lokal- og regionalhistorie og samfunnsliv. Denne kontakten er ikke bare viktig under selve utarbeidelsen av planen, men vil også være av stor betydning når man senere skal iverksette innsamlingsstrategier. Ansvarsmuséene⁷ i Vestfold har naturlig nok stor kunnskap om sitt lokalområde. Videre har muséer gjerne tidligere foretatt ulike kartlegginger som man kan dra nytte av. Vestfold Fylkeskommune har nylig gjennomført prosjektet *Industrielle kulturminner i Vestfold*, der et vesentlig mål er å sikre, dokumentere og formidle kunnskap

⁶ ABM-utviklings "Kartleggingsprosjekt om bevarings- og formidlingssituasjonen for lokalt og regionalt kildemateriale" 2005-2007. "Til kildene" – Kartlegging av regionale og lokale arkiver. ABM-skrift nr. 40

⁷ Larvik Museum, Sandefjordsmuséene, Slottsfjellmuseet og Nord-Jarlsbergmuséene

om fylkets industrihistorie⁸. Prosjektet har blant annet resultert i en kartlegging av lokal industri der man, så langt det har vært mulig, har gitt en oversikt over tilgjengelige kunnskapskilder som arkivmateriale, fotosamlinger m.m. Det er også en selvfølge at man drar veksel på de kunnskapene som finnes innen historielagsbevegelsen.

En bevaringsplan for et større geografisk område krever flere **referansegrupper**. Disse gruppene har bestått av representanter fra muséer, historielag, lokalhistorikere og kulturetaten i kommunene. Vi har også vært i dialog med NHO Vestfold.

Strukturering av informasjon

Når man har innhentet tilstrekkelig med lokalkunnskap, gjelder det å samordne og strukturere informasjonen for hvert område. Til dette formålet har vi brukt et skjema, der nærings- og organisasjonskategoriene plasseres i en venstrekolonne, mens arkivskapertypene defineres i øverste rad.

Kategorier/områder	Virksomhet	Organisasjon	Institusjon	Person	Merknad
Jordbruk					
Skogbruk					
Fiske, fangst og oppdrett					
Produksjon av næringsmidler og drikkevarer					
Produksjon av tekstiler					
Produksjon av trelast					
Etc.					

Geografisk tilnærming:

Når man skal gripe an et større område, blir spørsmålet hvordan man skal dele dette inn i håndterbare enheter. Vi har valgt å dele inn fylket etter den gamle kommuneinndelingen. Mye av den lokalhistoriske litteraturen, og da spesielt bygdebøkene, sammenfaller med de gamle kommunene. Ikke minst er det av hensyn til referansegruppene viktig at det geografiske området som behandles ikke er for stort. De fleste i referansegruppene har lokalkunnskap, dvs. de kjenner best til forhold i og omkring egen kommune. I selve fremstillingen av planen blir riktignok enkelte områder slått sammen av praktiske hensyn. Det er lite hensiktsmessig å bruke for mange geografiske enheter.

I arbeidet med det historiske risset har vi hatt møter med 13 ulike referansegrupper. Skjemaet (se over) har dannet grunnlaget for diskusjon – og tanken er at referansegruppen på møtet skal kommentere, korrigere og supplere våre «iakttagelser». Det vil være aktuelt å involvere referansegruppene når man i neste omgang ønsker å sette i gang innsamlingsstrategier.

Arkivkartleggingen

Våren 2003 ble det i regi av ABM-utvikling⁹ satt i gang et nasjonalt kartleggingsprosjekt om bevarings- og formidlingssituasjonen for lokalt- og regionalt kildemateriale. Kartleggingen

⁸ Prosjektets arbeidsgruppe har bestått av deltakere fra fylkeskommunens kulturminnevern, Fylkesarkivet for Vestfold, Museumsrådet i Vestfold, NHO, LO og Fortidsminneforeningen, avd. Vestfold. Prosjektet har i tillegg involvert fylkets ansvarsmuséer, historielag og kommuner.

⁹ Statens senter for arkiv, bibliotek og museum

var varslet i Stortingsmelding nr. 22 (ABM-meldingen). Hensikten med kartleggingen var å samle inn grunnlagsmateriale til en situasjonsrapport ”om vern og formidling av privatarkiv og tradisjonsmateriale av lokalt og regionalt opphav”¹⁰. Våren 2007 kom sluttrapporten, og i denne blir det slått fast at viktige samfunnssektorer er svakt dokumentert, og at bevarte og tilgjengelige arkiver i for liten grad representerer en helhetlig og representativ samfunnsdokumentasjon¹¹. Kartleggingsrapporten understøtter i stor grad begrunnelsen for å arbeide mer systematisk med innsamling av relevante arkiver i Vestfold.

Kartleggingen av arkiver her i fylket ble utført av ansatte ved Fylkesarkivet. Kartleggingen blir derfor et nyttig redskap i utarbeidelsen av bevaringsplanen. For det første bidrar kartleggingen til å gi en oversikt over hvilke typer arkiver og samlinger som er bevart i ulike bevaringsinstitusjoner. For det andre vil kartleggingen kunne brukes i sammenheng med arbeidsdeling mellom institusjoner. Arbeidsdeling i forhold til hvilke institusjoner som skal ta vare på hvilke type arkiver i et gitt område er en naturlig del av bevaringsplanarbeidet og en vesentlig bestanddel i en helhetlig organisering av privatarkivarbeidet.

Juniorlaget med reserver foran kamp mot Østfold i juni 1955. Fotograf ukjent. Arkivet etter Vestfold Fotballkrets, Fylkesarkivet for Vestfold

Bevaringsinstitusjoner i Vestfold

Vestfold er landets minste fylke, og følgelig ble det en overkommelig oppgave å foreta kartleggingen her. Etter å ha satt opp en liste over 65 potensielle bevaringsinstitusjoner, endte vi opp med 35 institusjoner som bevarer privatarkiver, fordelt på historielag, bygdetun, muséer, bibliotek og arkivinstitusjoner. Fylkesarkivet og muséene står for brorparten av arkivmengden.

¹⁰ St.meld. nr. 22 (1999-2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*. Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet, s. 109

¹¹ ”Til kildene!” – Kartlegging av regionale og lokale arkiver. ABM-skrift nr. 40

Del 4: ANALYSEDEL

Det historiske risset har gitt et bilde av særtrekk, enten knyttet til næringsliv, organisasjoner, enkeltpersoner eller annet som har hatt spesiell betydning lokalt, regionalt og/eller nasjonalt i et gitt område. Det er viktig å påpeke at i fremstillingen av selve planen (se nedenfor) vil enkelte aktører/arkivskapertyper ikke være synlige. Det betyr imidlertid ikke at disse ikke er med i bevaringsstrategiene. Innbefattet i den videre analysen er derfor ikke de aktørene som det finnes mange av over hele fylket. Her siktes det til arkivskapere med høy informasjonsverdi som banker, media, forsikring, sanitetsforeninger, velforeninger etc. Av samme årsak inngår heller ikke arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner knyttet til områdets dominerende næringer. I og med at disse interesseorganisasjonene er relevante uansett geografisk område og sektor, blir det ikke nødvendig å trekke disse spesifikt frem. I den påfølgende analysen er det **de områdespesifikke sektorene og de unike aktørene**, i første rekke innen nærings- og organisasjonsliv, som blir vektlagt.

Bevaring av dokumentasjon etter personer som på en eller annen måte har gjort seg bemerket lokalt, regionalt og/eller nasjonalt byr på noen problematiske avveininger. Utfordringen ligger i hvem som skal inkluderes og hvem som ikke skal det. Det handler om å finne frem til fornuftige kriterier som kan være styrende for det valget som tas. Her har vi valgt å innlemme personer som er kjent for å ha gjort en spesiell innsats for sitt lokalsamfunn på en eller annen måte. Det kan være profilerte organisasjonsledere, politikere og andre som representerer ulike sider av stedets kulturelle, sosiale og politiske liv. For eksempel omfattes ikke billedkunstnere og forfattere av denne bevaringsplanen. Det betyr imidlertid ikke at disse ikke er interessante med tanke på dokumentasjon av deres liv og virke. Men det vil i første omgang ikke bli foretatt en målrettet innsamling mot denne gruppen på samme måte som for andre arkivskapertyper.

Når man studerer det historiske risset, vil resultatet bære preg av særlig to forhold; tilgangen på bygdebøker (alder og kvalitet) og lokalhistoriske fremstillinger samt referansegruppens sammensetning og interesser. Noen betoner forhold som andre igjen ikke ser på som særlig viktig. Sånt er ikke til å unngå. Det vil derfor sikkert være noe her som enkelte savner. Det må da understrekes at bevaringsplanen er dynamisk. Den er et dokument som kontinuerlig skal revideres.

Neste skritt har vært å sette kunnskapen vi har ervervet oss i det historiske risset opp mot hvilke sektorer / områder som faktisk er bevart i depotinstitusjoner i Vestfold; eller andre steder¹².

Vi har valgt å dele planen inn i følgende områder:

Svelvik, Strømm og Sande
Hof
Botne, Holmestrand
Borre, Horten, Åsgårdstrand
Sem, Slagen og Tønsberg
Nøtterøy og Tjøme

¹² Arkivkartleggingen viser at det oppbevares arkivmateriale produsert av arkivskapere i Vestfold i bevaringsinstitusjoner utenfor fylket.

Re (Ramnes og Våle)
Andebu
Stokke
Sandefjord og Sandar
Lardal
Hedrum
Larvik, Brunlanes og Tjølling

Planens oppbygging:

For hvert område gis en kort innledning. Deretter følger selve bevaringsplanen fordelt på kategoriene næring, organisasjon, institusjon og person. Første kolonne angir sektor/arkivskaper, andre kolonne viser begrunnelse for valg, mens den siste kolonnen sier noe om hvor godt gjeldende sektor er dokumentert i depot p.t.

SANDE - SVELVIK¹³

Området består av jordbruksbygder, en lengre kyststrekning og én mindre by; Svelvik. Frem til ca. midten av 1800-tallet livnærte befolkningen i denne delen av fylket seg i all hovedsak av jorda, skogen og hjemmefisket. Etter hvert ble sjøfart og skipsbygging de viktigste næringene. På 1700-tallet gjorde hollenderne seg gjeldende. De drev skipsfart og kjøpte trelast. I Sande slo de seg ned ved Lersbrygga, som etter hvert fikk preg av å være et mindre ladested.

Borgen gruve og andre mindre gruver i Sande gjør stedet til en del av norsk bergverkshistorie. Sande sogn lå innenfor sirkumferensen til to bergverk: Eidsfoss og Konnerud. Bøndene kjørte malm til disse to verkene. I Sande var Borgen gruve den viktigste malmgruven. Andre gruver i Sande som leverte malm til Eidsfoss var Flåten, Jaren, og Eikeberg. Gruvedriften i Sande var på det største i ca. 1770. I begynnelsen av 1800-tallet ble driften innstilt.¹⁴

Det var trelasthandelen som dannet grunnlaget for Svelviks tilblivelse. Her stod skipsfarten til Drammen og stedets betydning som laste-, losse-, opplagsplass og vinterhavn for det gamle drammenske næringslivet sentralt. Drammen, som var landets største trelastby, måtte flytte sin havn til Svelvik i vintermånedene på grunn av isen¹⁵. Det ga store utviklingsmuligheter for Svelvik; her ble blant annet etablert mange gjestegiverier og livlig handel ble en naturlig effekt. Skipsbyggingen var svært viktig etter 1850 og utover. Men i 1890-årene ble seilskipsfarten utkonkurrert og skipsbyggingen gikk dramatisk ned. Svelvik som opplagshavn som følge av isen, ble heller ikke lenger aktuelt. På 1900-tallet utviklet den lille byen seg til et stabilt industrisamfunn med stort behov for arbeidskraft. En av de største arbeidsplassene i Svelvik på 1900-tallet var Svelvik Papirfabrikk. I de siste 20-25 årene har servicenæringen i større grad tatt over for industrien, og mange arbeider i dag utenfor kommunen.

¹³I 1964 ble Strømm kommune innlemmet i Svelvik. Samme år ble Skoger slått sammen med Drammen, og samtidig innlemmet i Buskerud. Bare områder som i dag er en del av Vestfold, er med i bevaringsplanen.

¹⁴Torbjørn Grov "Rundt Sandebukta" 1989/1992

¹⁵Svelvik og Strømmen lå ved Drammensfjordens smaleste punkt.

Papirruller – fotografi hentet fra arkivet etter Sande Paper Mill A/S. Fotograf ukjent. Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sjøfart/sjøfartsrelaterte næringer	Dannet grunnlaget for Svelvik og områdene rundt. Rederfamilier/kjøpmenn	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av tekstiler	Produksjon i stor skala – ullvarefabrikker på Berger og i Fossekleiva. Tekstilindustri på Tørrkopp og Ebbestad – ullvarefabrikk i Sande	Høy dekningsgrad. Arkivene etter virksomheten på Berger og Fossekleiva oppbevares på Berger Museum

Næring	Begrunnelse	Dekningsgrad i depot
Produksjon av papir, papirmasse	Produksjon av papir og papirmasse har vært en dominerende næring i Svelvik og Sande	Middels/høy dekningsgrad. Arkivene etter Sande Paper Mill A/S og Sande Tresliperi oppbevares i Fylkesarkivet. Fragmenter av Svelvik Papirfabrikk oppbevares på IKA Kongsberg

Næring	Begrunnelse	Dekningsgrad i depot
Skogbruk/trelast	Sagbruksvirksomhet i Sande; Galleberg bruk, Selvik bruk Svelvik Treindustri anlagt på 1930-tallet – sysselsatte mange personer	Lav dekningsgrad

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Hagebruk/fruktdyrking	Gartnerier, frukt- og bær dyrking har vært utbredt i Svelvik/Strømm og Sande-området.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av møbler/madrasser	Jenssen Møbler AS (etablert i 1947 - Svelvik)	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av vegetabiliske oljer/fettstoffer	Kunstmultfabrikken i Svelvik (etablert i 1940) – den eneste på Østlandet.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av kunstfiberprodukter	Svelvik Krøllhårfabrikk – den eneste i landet	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av husholdningsmaskiner	Adax (etablert i 1948) – et ”nasjonalprodukt” med symbolverdi	Ikke dokumentert i depot

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Idrett og fritid	Nordlandslaget: Organisasjonen har sitt opphav i innflyttede folk fra Bø i Vesterålen (43 familier) i forbindelse med annonsering etter arbeidsledige fiskere til jobb i papirindustrien i Svelvik.	Ikke dokumentert i depot

HOF

Hof er en jordbruksbygd i det nordvestlige hjørnet av Vestfold. Kommunens sentra er Hof, Vassås, Eidsfoss og Sundbyfoss (inkludert Kårby). Til tross for at Hof regnes som en innlandsbygd, er det bare 18 km fra Hof sentrum til havna i Holmestrand. Dette har hatt betydning for stedets næringsliv. I bygdas midtre del er det en rekke mindre vann som er forbundet med hverandre med korte elver som på enkelte steder danner fossefall. Disse fossefallene har gjennom tidene blitt utnyttet til drivkraft for deler av det lokale næringsliv. De største vannene er Hillestadvannet, Vikevann, Bergsvann og Eikeren. Vannveiene har hatt stor betydning i Hof – om vinteren som islagte ferdselsårer, og i sommerhalvåret både med rutebåtfart og tømmerfløting. Hof består av to kirkesogn; Hof og Vassås. I tillegg finnes Eidsfoss kapellkirke – oppført i 1903 av A/S Eidsfoss Verk. Ved siden av jordbruket, har skogsbruk og industri knyttet til skogen hatt en viss betydning. Både Haslestad Bruk og Hof Sag & Høvleri har vært store arbeidsplasser.

Områdets mest betydningsfulle og eldste virksomhet har vært jernverket på Eidsfoss. Til jernverket hørte tre jerngruver nær Drammen og Fenfeltet ved Arendal. Malmen ble fraktet opp Drammensvassdraget og over Eikern til Eidsfoss. Jernverket var i drift frem til 1878. I forbindelse med åpningen av Tønsberg – Eidsfossbanen i 1898, begynte man å fremstille jernbanevogner på Eidsfoss. Etter banens nedleggelse i 1938, ble stykkgods forarbeidet på verket og senere fraktet til Sundland ved Drammen. All produksjon på Eidsfoss ble avviklet i 1961.

Jordbruk, skogbruk og skogbruksrelaterte næringer, samt småindustri preger dagens Hof.

Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av jern	Eidsfoss Jernverk A/S – jernproduksjon – senere jernprodukter. Stor arbeidsplass. Eidsfoss utgjorde Hofs ”urbane” del.	100 %. (Eidsfoss Industrihistoriske Samlinger)

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skogbruk og skogbruksrelaterte næringer	Skogen har alltid hatt betydning for Hof. Flere skoggårder; Holt, Stokke, Lindset, Markenrud, Goverud (tømmersalg – utskiping). Sagbruk/dampsag. Brobakken, Haslestad bruk (mange sysselsatte – fra 1874) Trewarefabrikk: Hof Sag- og Høvleri, Sundbyfoss m.fl.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Hof er, og har vært, en jordbruksbygd. Her har vært mange små gårder, og et knippe store. Større gårder som Haugestad, Haslestad	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Gartnerier/hagebruk	Tradisjoner for gartnerivirksomhet på stedet. Brødr. Kristiansen på Sundbyfoss, Haavik gartneri, Hannevold (eksisterer fortsatt)	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Fiske (kreps)	Krepsefiske, spes. mye på 50- og 60-tallet. Leverte bl.a. til hotellet på Eidsfoss	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av kornvarer- mølledrift	Lange tradisjoner – Sundbyfossmølla størst. Bygningene står (”museale”). Busebakken	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Teglverksdrift	En omfattende virksomhet i sin tid. Hafsrud (1819-), Goverud (knutepunkt/skysstasjon) og Akerholt	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Dukkefabrikk	En "kuriøsitet" – etablert på begynnelsen av 1960-tallet. Prod. knyttet til Stokke gård	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Detaljhandel	Mange kolonialer. Hof Handelslag – samvirkeforetagende etablert i 1869. Eidsfoss landhandel – landets eldste eksisterende	Ikke dokumentert i depot

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Idrett og fritid	HoppSPORT har alltid stått sterkt i området. Flere større bakker.	Ikke dokumentert i depot

Type: Kultur og fritid	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Ungdomslag	Ungdomslagsbevegelsen stor i Hof. Ungdomshus i Hof og Vassås. Også aktivt amatørteater	Lav dekningsgrad. Arkivet etter ungdomslaget Frihug i Hof folkebibliotek.

HOLMESTRAND OG BOTNE

Holmestrand var et viktig utskipingssted for tømmer, og byen hadde sin glanstid i seilskutetiden. Skutefarten ga ringvirkninger for hogst og tømmertransport, sagbruk, skuteverft og handel. Men med dampskipenes anmarsj, var storhetstiden knyttet til sjøfart over. Senere overtok andre næringer; noen av de viktigste arbeidsplassene i det 20. århundre må sies å være dampsga, melkefabrikken og aluminiumsfabrikken.

Botne, beliggende vest for Holmestrand, grenser til Holmestrandsfjorden både sør og nord for byen. Kystlinjen utgjør om lag 6. km. Botne kommune ble innlemmet i Holmestrand i 1964. Botne har to sogn; hovedsognet Botne og Hillestad. Fra Holmestrand stiger terrenget sterkt opp, men går over i roligere former og danner et forholdsvis flatt, veldyrket platå som faller jevnt ned mot Hillestadvannet, ca. 10. km. fra Holmestrand. Jordbruket har spilt en avgjørende rolle i bygdas økonomiske liv. I en periode etter 1900 var det særlig vestlendinger som kjøpte eiendommer i Botne. I løpet av 1900-1909 ble hele 75 gårder omsatt til innflyttere. For næringslivet i bygda ble jernbaneanleggene av stor betydning. Både Eidsfossbanen og Hvittingfossbanen hadde flere stopp i Botne. Mye av handelen foregikk imidlertid i Holmestrand. Beliggende såpass tett inn til Holmestrand, har mange hatt sitt utkomme i industrien der. Spesielt gjelder dette Nordisk Aluminium/Hydro Aluminium. Gjennom tiden har også Holmestrand by blitt utvidet på bekostning av Botnes geografi.

Nordisk Aluminiumsindustri/Hydro Aluminium i Holmestrand. Fotocollage fra arkivet etter Hydro Aluminium Rolled Products AS. Fotograf ukjent. Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sjøfart/sjøfartsrelaterte næringer	Utgjorde en viktig del av grunnlaget for utvikling av Holmestrand som ladested/kjøpstad. Redervirksomhet/kjøpmenn	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skogbruk/skogbruksrelaterte næringer	Trelasthandelen var lenge en dominerende næring og ga i mange år betingelser for vekst og utvikling av Holmestrand. Et viktig utskipingssted for tømmer. Botnebønder skipet tømmer ut – også noe sagbruksvirksomhet. Stoffkjøring – frakt av tremasseballer fra Hvitvingfoss – binæring. Dampsaga i Holmestrand – relativt stor arbeidsplass	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Jordbruksnæringen har spilt en viktig rolle i Botnes økonomiske liv. Spesielt er oppkjøp av gårder i perioden 1900-1910; vesentlig innslag av vestlendinger	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av næringsmidler/meierivarer	a) Melkefabrikken – en viktig og stor arbeidsplass i Holmestrand i overgangen fra sjøfartsby til industriby. Eksisterte fra 1902 til ca. medio 1950 b) Brislingfabrikk ("Peter Pan"), etabl. 1933. c) Holmestrand Mineralvandfabrikk etab. 1897	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Aluminiumsindustri	<p>a) Nordisk Aluminium A/S – senere Hydro Aluminium Holmestrand (etablert i 1917) har vært og er byens økonomiske bærebjelke</p> <p>b) FIBO AS – stor arbeidsplass i Holmestrand – produserer bl.a. til bilindustrien (high tech-bedrift) Utvikling fra liten, lokal aktør (1957) til i dag å være leverandør for det globale markedet</p>	<p>a) Dokumentert i depot. Arkivet oppbevares i Fylkesarkivet.</p> <p>b) Ikke dokumentert i depot</p>

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av såpe	Såpefabrikken på Rove representerer tidlig-industri i området	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av emalje	Den norske Emaljefabrikk i Botne – representerer tidlig-industri i området	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av lim	Limfabrikken i Holmestrand – representerer tidlig-industri i området	Ikke dokumentert i depot

Institusjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Helse og sosiale tiltak	Holmestrand Bad ble anlagt som det tredje sjøbadet i Norge (etter Moss og Sandefjord) i 1840. Et badeanlegg hvor man blant annet kunne bli behandlet for revmatiske sykdommer. Kommunen overtok driften i 1920.	Ikke dokumentert i depot

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Religion og livssyn:	Den jarlsbergske frimenighet – særpreger deler av indre Vestfold, også Botne	Ikke dokumentert i depot

Personer:

Intellektuelle	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
a) Sogneprest Jens Hanssøn Kraft b) Ludolf Weltzien c) Peder Mandrup Tuxn Abel	a) Markant kulturpersonlighet i Botne b) Markant politiker i Botne c) "Kjent" kapellan og bror til matematikeren Niels H. Abel	a) Ikke dokumentert i depot b) Ikke dokumentert i depot c) Ikke dokumentert i depot

HORTEN, BORRE OG ÅSGÅRDSTRAND¹⁶

Borre grenser til Horten samt til Tønsberg i sør og Våle i vest og nord. Foruten Borre, er Nykirke et tettsted i den tidligere kommunen. Borre er nok mest kjent for nasjonalparken og områdets rikholdige fortidsminnefunn. Stedet har lange sjøfartstradisjoner, og Borre stod helt fra forhistorisk tid i nær forbindelse med utlandet. Fra gammelt av var Løvøysund det viktigste utskipningssted for tømmer og trelast. Også Stensbrygga har vært gjenstand for utførsel av trelast.

Åsgårdstrand ble ladested fra 1650 under Tønsberg, fra 1660 under Holmestrand. I 1752 fikk ladestedet privilegier på å drive handel med innenlandske varer. Fra begynnelsen av 1800-tallet var Åsgårdstrand en livlig utførselshavn for trelast, blant annet til Nederland. Handelen stagnerte med seilskutetidas slutt. Stedet ble etter hvert kjent som sentrum for kunstnere og siden 1880-årene har en rekke kunstnere søkt til Åsgårdstrand, blant dem verdensnavn som Edvard Munch, Christian Krogh og Hans Heyerdahl.

Åsgårdstrand har vært et populært ferie- og badested siden 1920-årene.

Foruten sjøfart har jordbruket vært en dominerende næringsvei. I nyere tid har mange av innbyggerne i Borre hatt sitt arbeid i Horten, der Hortens Verft har vært en viktig arbeidsplass. Av i snitt 700-800 personer sysselsatt ved verftet, kom ca. halvparten av disse fra Borre sogn eller Hortens nærmeste omegn.

Horten er ikke som mange andre steder blitt til som følge av besittelse av naturlige lokale ressurser, mineralrikdommer eller vassdrag. Horten vokste frem etter at hovedetablissementet for den norske marine ble flyttet dit fra Stavern i 1821. Overflytting ble imidlertid fullført først i 1850. Horten ble ladested i 1857 og fikk status som kjøpstad i 1907. I 1953 ble marinens hovedstasjon flyttet fra Horten til Håkonsvern.

Horten var dominert av marinen i tiden før elektronikkindustrien gjorde sitt inntog. Byen var marinebase og marinens hovedverft var den dominerende arbeidsplassen. I 1970 stod verftet for drøyt 60 % av industriarbeidsplassene i Horten. Skipsverftet ble nedlagt i 1984. Da forsvant 1.200 arbeidsplasser i løpet av ett år. Nedtrapping og nedlegging av skipsverftet førte til et stort tap av industriarbeidsplasser i Hortensområdet fra slutten av 1970-tallet frem til 1984. (fra ca. 3600 til 1600).

¹⁶Åsgårdstrand, Borre og Horten var selvstendige kommuner fram til 1965. Det året ble Åsgårdstrand innlemmet i Horten. Deretter, i 1988, ble Borre slått sammen med Horten.

Elektronikkindustrien vokste jevnt på 1980-tallet. Det kom en liten nedgang helt mot slutten av tiåret, deretter vekst igjen på 1990-tallet. Antallet arbeidsplasser i elektronikkindustrien ble nesten firedoblet fra 1969 til 1980.

Elektronikkindustrien er den delen av norsk industri som har hatt best utvikling på 1970- og 1980-tallet. Kompetansebedriftene støttes dessuten av myndighetene da denne industrien har såpass store samfunnsøkonomiske ”ringvirkninger”.

Horten Damekor med dirigent og marinemusiker Einar Stensås i midten, fotografert i 1943. Fotograf Lind. Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sjøfart/sjøfartsrelaterte næringer	<p>a) Stor betydning for området Borre – Horten og Åsgårdstrand. Verftsindustri (hovedsak Hortens Verft – marinens fra 1850 til 1968 – deretter sivilt frem til konkursen i 1987)</p> <p>b) For øvrig en del skipsbyggingsvirksomhet – rederfamilier (Borre – Horten – Åsgårdstrand)</p> <p>Horten Skipsaktieforening</p>	<p>a) Høy dekningsgrad. Horten Verft (Marinens hovedverft) i Riksarkivet. Liten del av arkivet på Lokalhistorisk senter, Horten</p> <p>b) Ikke dokumentert i depot</p> <p>c) Ikke dokumentert i depot</p>

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Jordbruken var tidligere en viktig næring i områdene omkring Horten by. Større gårder; Horten, Braarud søndre og nordre, Apenes, Falkenstein, Baggerud, Semb m.fl.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skogbruk	Omfattende trelastutskipning fra Borre og Åsgårdstrand	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Elektronikkindustri	High-tech næringer som særpreger Horten, mange pionérbedrifter som har gitt opphav til et titalls andre bedrifter i området. Næringer som har ”ekstraverdi” utover den umiddelbare sysselsettingseffekten (bomiljø, stedets image, ringvirkninger for andre næringer m.v.)	Lav dekningsgrad. Norcontrol; noe oppbevares på Lokalhistorisk arkiv – Horten Arkivet etter Simrad (datterselskap av Kongsberg-gruppen) oppbevares i Statsarkivet i Kongsberg.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av næringsmidler og drikkevarer	a) Horten Bryggeri – Sollistranden. Stor arbeidsplass. (stort nedslagsfelt – H.strand, Våle,Hof) b) Horten Meieri	a) Ikke dokumentert i depot b) Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av motorkjøretøyer –	Vestfold Bil & Karosseri A/S; en tidligere hjørnestensbedrift i Borre – landets eneste produsent og ledende leverandør av ambulanser. Produksjon av toginteriør, passasjerstoler m.v.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon og distribusjon av gass	Det første gassverket på Østlandet lå i Horten	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Kinodrift	Privat kino fra april 1907 til kommunal overtakelse i 1918. Horten kino etablert 11 år etter den første kinofremvisningen i Oslo.	Ikke dokumentert i depot

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Kooperative foreninger	Utbredt i området – blant annet en motsats til bygdenes innkjøpslag	Ikke dokumentert i depot

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Kultur og vitenskap	Horten Diskusjonsforening; landets eldste eksisterende diskusjonsforening (1896)	Dokumentert i depot. Arkivet oppbevares i Fylkesarkivet.

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Idrett og fritid	Horten Fodboldklub og Horten Turnforening - noen av fylkets eldste klubber (1891 og 1860)	Ikke dokumentert i depot

Institusjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Institusjoner for barn og unge/sosiale tiltak/helse	a) Horten Barneasyl; privat barnehjem fra 1876 til 1884. Etter 1884 gikk det over til å være Horten Børnehavn (ble kommunal ca. 1920) b) Horten Barnehjem c) Horten Bad; opprettet 1873 – badested for folk flest – men også behandling. Horten Vel overtok i 1902. Badeanstalter karakteristisk for kystbyer på denne tiden	a) Ikke dokumentert i depot b) Dokumentert i depot. Arkivet oppbevares i Fylkesarkivet c) Ikke dokumentert i depot

Personer:

Intellektuelle/forskere	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Oscar Adolf Wisting	Polarforsker og oppdagelsesreisende – sammen med Amundsen på syd- og nordpolen	Ikke dokumentert i depot

Intellektuelle/ samfunnsengasjement:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skau-familien	Annie Skau – kjent misjonær. Søsteren Maria Skau – samfunnsengasjert. Opprettet minnefond for skolering av kvinner i arbeiderbevegelsen. Bjørn Skau – politiker/minister	Ikke dokumentert i depot

Politikere:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Oscar Storm	En sentral skikkelse i Horten; Venstres lokale fører	Ikke dokumentert i depot

TØNSBERG OG OMEGN¹⁷.

Ved inngangen til 1800-tallet var Tønsberg en småby. Storhetstiden var i middelalderen, da byen spilte en viktig rikspolitisk rolle og med Sandefjord, Larvik og Holmestrand som en del av sirkumferencen. Etter hvert ble disse byene egne kjøpsteder (som følge av skipsfart/trelast), og Tønsberg mistet dermed viktige deler av sitt økonomiske grunnlag. Byen opplevde bedre tider utover på 1600-tallet, da danmarksfarten dominerte. Økt aktivitet med skipsbygging og redervirksomhet fant sted frem mot første del av 1700-tallet. Etter Den store nordiske krig lå byen igjen atter ”brakk”. I siste halvdel av 1700-tallet gikk det igjen raskt fremover økonomisk, helt til krisen som følge av napoleonskrigene var et faktum. Den økonomiske krisen varte til langt utpå 1820-tallet. Tønsberg hadde ikke preg av storbykapitalisme; byen hadde en snever krets av formuende borgere – et kjøpmanns- og rederaristokrati. Denne klassen bestod av omkring 20 familier som var ganske sterkt inngiftet i hverandre. Dominerende var Bull, Foyn, Stoltenberg og Walløe. Etter napoleonskrigene mistet mye av det gamle bypatrisiatet sin makt og sosial anseelse. Krisen førte til kjøpmannsfallitter, og det var først etter 1840 og utover at man øynet optimisme.

1840-årene sies å markere starten på en ny teknologi og ny sosial struktur. På denne tiden skjedde en stor utvikling innen kommunikasjon, utdanning, bankvesen og forsikring. Mye av oppgangen skyldtes skipsfarten, og tønbergdistriktet lå som nr. 2 blant landets fremste sjødistrikter. Skipsrederne investerte etter hvert i industrien og ble derfor mindre sårbare for kriser i sjøfartsnæringen. I perioden 1895 til 1914 var det relativt gode tider for tønbergområdet. Under første verdenskrig var det høykonjunktur og gode tider for skipsfarten. Et sterkt prisfall etter krigen fører til nye nedgangstider. Utpå 1920-tallet kommer oppgangstidene igjen, og det er på denne tiden man begynner å gå over til motorskip (diesel) og tankfart. Det skjer en fornyelse og utvidelse av handelsflåten, og bygging av moderne skip både i utlandet og hjemme. 1930-årene er en stor ekspansjonstid for skipsfarten, og da særlig innen hvalfangst. I 1937 posisjonerte Tønsberg seg som landets tredje største sjøfartsby, og nr. 5 i nordisk målestokk.

Tønsberg har aldri vært en typisk industriby. Handel, skipsfart og hvalfangst dominerte frem mot andre verdenskrig. I perioden 1880 – 1940 aner man fremveksten av en fabrikk- og industriarbeiderklasse.

Veksten i industrien gjenspeiles i økt eksport på første del av 1900-tallet, deriblant eksport av fersk fisk; torsk, makrell, sild og hummer. De viktigste eksportprodukter fra Tønsberg i 1923 var margarin, nytt tauverk, hvalbarder, bek, trelast, maskiner og skip. Dette var den ”store” handelen til utlandet. En annen handel var detaljhandelen, den som gikk til byens egne innbyggere og landsbefolkningen omkring byen. I denne sammenheng må også nevnes proviantering og utrustning av handelskipene, av sel- og hvalfangstflåten.

Til tross for nærheten til sjøen, var ikke Sem og Slagen noe utpreget fiskeridistrikt. Fisket var mest til husholdningsbehov. Vallø var det stedet som i relasjon til folketallet hadde størst industrikonsentrasjon i Vestfold på 1700- og 1800-tallet. I forbindelse med driften av Vallø saltverk og stenbruddsvirksomhet på Vestre Bolærne, skjedde en viss innvandring av dansker, tyskere og noen sveitsere til området. Semsbyen vokste frem samtidig med etableringen av Vestfoldbanen i 1881, og fikk med dette ”status” som stasjonsby. Tiden etter andre verdenskrig var preget av optimisme og stor aktivitet. I området Sem og Barkåker ble mange

¹⁷Området dekker Tønsberg, Slagen og Sem. Sem kommune (ca. 22 000 innbyggere) ble slått sammen med Tønsberg kommune i 1988

mindre bedrifter etablert; en skofabrikk, trevarefabrikker, en skaftefabrikk, møbelfabrikk, blikkenslagerverksted, sementstøperi etc.

Fabrikkеier Th. Marthinsen sammen med ansatte, 1908 Fotograf nn. Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sjøfart/sjøfartsrelaterte næringer	Verftsindustri/redervirksomhet har dominert Tønsberg og omegn i århundrer. Flere rederfamilier – skipsbygging i stor skala. Havfangst - ishavsfangst	Lav dekningsgrad. En del redere og skipsførere på Slottsfjellmuseet. Stort sett bare fragmenter med unntak av Svend Foyn. Kaldnes Verft i depot.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av tekstiler	Vallø- og Narverødområdet lenge dominert av tekstilproduksjon. En næring som ga mange kvinnearbeidsplasser. Foruten ullspinneri på Vallø (1783), fantes et bomullsspinneri og veveri – stor arbeidsplass inntil ca.1870. Senere Brager konfeksjonsfabrikk, A/S Saba (Sca Mølnlycke AS), Ryla tekstil	Lav dekningsgrad. A/S Saba (100%) i Fylkesarkivet

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av næringsmidler og drikkevarer	<p>a) Brennerivirksomhet – omfattende i byen, spes. i første del av 1800.</p> <p>b) Tønsberg Bryggeri – stor og viktig arbeidsplass</p> <p>c) Jarlsberg Mineralvann (enerett Coca Cola – før krigen)</p> <p>d) Vestfold Flatbrødfabrikk – Korn; et ”nasjonalprodukt”.</p>	<p>a) Ikke dokumentert i depot</p> <p>b) Lav dekningsgrad med unntak av noen fragmenter etter Tønsberg Bryggeri på Slottsfjellsmuseet. I lydsamlingen på Fylkesarkivet finnes intervjuer med tidligere ansatte</p> <p>c) Ikke dokumentert i depot</p> <p>d) Ikke dokumentert i depot</p>

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Jordbruket har vært en viktig næring i bygdene omkring Tønsberg. En del større gårder; Aker gård i Sem, Søndre og nordre Nes, Presterød og Teien i Slagen, Narverød gård, Åsmundrød gård m.fl.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av meierivarer	<p>a) Tønsberg Margarinfabrikk; den første i landet med et fullstendig laboratorium med kjemiker og bakteriolog.</p> <p>b) Meierivirksomhet – ”Jarlsbergosten” har sitt opphav i området</p>	<p>a) Lav dekningsgrad. Kun noen fragmenter i Fylkesarkivet.</p> <p>b) Ikke dokumentert i depot</p>

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Steinindustri	Teglstensproduksjon, steinindustri på Stensarmen i Tønsberg – bl.a. Tønsberg Mekaniske Steinindustri. Steinindustri – et av særtrekkene ved området Tønsberg (Nøtterøy – Tjøme – inkl. Vestre Bolærne)	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Hotellvirksomhet/turisme	Flere eldre hoteller/pensjonater både på Husøy og i Tønsberg. Bl.a. Ringshaug Badehotell, Furubakken, Torgersøya. Tønsberg og omegn; et område med lange turist-/ferietradisjoner	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av salt	Vallø Saltverk – et av flere statlige industriforetak som ble etablert etter den store nordiske krig. Statlig fra 1739 frem til 1819. Deretter privat frem til nedleggelse i 1861. Saltverket genererte andre industrietableringer i området.	Riksarkivet har dokumentasjon fra 1701 til 1819. Saltverksskolen oppbevares av Vallø og omegn historielag.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av tapet	Vallø Tapetfabrikk; En viktig del av industrien på Vallø – anlagt i 1891 som en utvidelse av Vallø Papp- og Ullfabrikk. (etablert i 1873) Eksisterte til 1984. En viktig hjørnestensbedrift	Lav dekningsgrad. En arkivenhet (0,01 hm) på Slottfjellsmuseet.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av glass	Vallø Glassverk; Vallø sin nest største arbeidsplass en kort periode. (1875-79). Glassverket var en del av industrimiljøet på Vallø	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av raffinerte petroleumsprodukter	Vallø Oljeraffineri A/S- Norsk Esso er en stor arbeidsplass med tradisjoner langt tilbake. Raffineriet startet ved skiftet 18/1900 på Vallø. Senere Norsk Esso på Slagentangen.	Lav dekningsgrad. Norsk Teknisk Museum har 4 hm etter Vallø Oljeraffineri

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av trelast	En næring som også særpreger Tønsberg, spesielt i områdene Fagerheim og Ollebukta; flere av en viss størrelse; bl.a. Lars Christensen dampsag og høvleri.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av jern og metall	Næring sterkt knyttet til hvalfangst og sjøfart. Harpunfabrikk; Henriksens Mek. Verksted, Tønsberg Jernindustri (senere flyttet til Stokke)	Lav dekningsgrad. Noe dokumentasjon knyttet til Tønsberg Harpunfabrikk (0,05 hm) oppbevart på Slottfjellsmuseet.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av tauverk	Tønsberg Reperbane (i dag Scanrope). Tauverkproduksjon siden 1796. Den eldste eksisterende virksomhet i byen	Dokumentert i depot. Arkivet deponert Fylkesarkivet

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Mekanisk industri/håndverk	Produksjon av Bergan bæremeis – kjent over hele verden. Produksjon startet ca. 1908 i Tønsberg av Ole Ferdinand Bergan	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av papir	Papirindustri i Tønsberg – omfattende virksomhet med mange ansatte	Lav dekningsgrad. Tønsberg papirindustri 0,01 hm. på Slottsfjellsmuseet

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Slakting og produksjon av kjøtt	Gilde/Nortura; en hjørnestensbedrift utenfor Tønsberg	Dokumentert i depot. Arkivet oppbevares i Fylkesarkivet

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av varer av edelt metall	A/S Th. Marthinsen Sølvvarefabrikk. En av de eldre fabrikkene i Tønsberg – produsent av bl.a. OL-medaljer (1952-1994)	Dokumentert i depot. Arkivet oppbevares i Fylkesarkivet

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Beredning av lær	Tønsberg Skofabrikk A/S Nasko. Kjent ”varemerke” for byen. Stor arbeidsplass	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Fotografvirksomhet	Fotograffamilien Th. Larsen – den største og eldste private fotosamlingen.	100 % (samlingen på Slottsfjellmuseet)

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Støping av metaller	Nauen klokkestøperi. Det eneste klokkestøperiet i Norge i dag. Virksomhet fra 1844 – i dag 5. generasjon	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Norway Tubes Tubefabrikken	Tubefabrikken på Sem – etabl i 1942. Ledende i Skandinavia på laminat- tuber. Eksporterer til hele verden	Ikke dokumentert i depot

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Åndsliv	”Den Johnsonske vekkelse” – en sterk haugiansk bevegelse på 1800-tallet. a) Svend og Lena Foyns Misjonsstiftelse (eier av bedehuset i Tbg. b) Tønsberg Misjonsforening (tilbake til 1848)	a) og b) Ikke dokumentert i depot

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Humanitære og sosiale organisasjoner	a) Selskapet Harmonien i Tønsberg – en forening med lange tradisjoner i byen b) Foreningen for frivillig fattigpleie i Tbg. Viktig privat omsorgstjeneste	a) Ikke dokumentert i depot. b) Dokumentert i depot. Arkivet oppbevares i Fylkesarkivet

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Teatervirksomhet	”Dramatikken” amatørteater; et av byens eldste	Ikke dokumentert i depot

Institusjoner:

Type: Helse og sosial	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Institusjoner for barn/unge/sosiale tiltak	a) Svend Foyns Børneasyl: Eksisterte 1861-1890 – først bestemt for Arbeiderboligens barn – men tok også imot andre. Opprettet på nytt som barnehage i 1948 b) Tønsberg Barnehjem opprettet i 1889 c) Svend Foyns suppekjøkken; et viktig tiltak for fattige i byen. (1895 -) -d) Tønsberg Barnehjelpsforening (1908) – tilbud om sommeropphold i Ramnes for bybarn. Senere under navnet Tønsberg Feriekolonier e) Sven Foyn og hustrus Misjonsfond	a) Svend Foyns børneasyl ikke dokumentert i depot. b) Middels dekningsgrad; Tønsberg Barnehjems arkiv er delvis bevart i Fylkesarkivet. c) Ikke dokumentert i depot d) Dokumentert i depot i Fylkesarkivet. e) Ikke dokumentert i depot

Type: Undervisning:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Svend Foyns emissærskole	Et av Foyns mange ”åndelige og sosiale” tiltak; utdanning av praktiske predikanter (1893)	Ikke dokumentert i depot

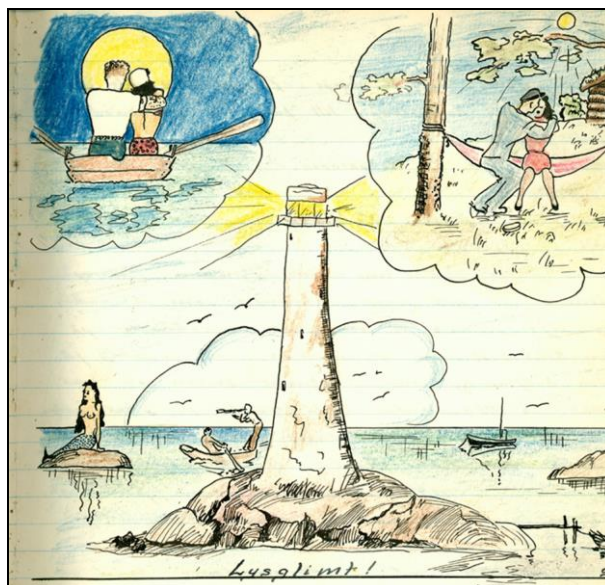
Personer:

Åndsliv:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
a) Morten Smith Petersen b) Jacob Jacobsen	a) Prest i Sem (og Nordre Slagen) 1780 – 1825. Engasjert og markant personlighet i lokalsamfunnet. b) Prest i Sem 1842-78. Sterkt engasjement i lokalsamfunnet. Også ordfører i perioder.	a) og b) Ikke dokumentert i depot

NØTTERØY OG TJØME

Nøtterøy og Tjøme er kystkommuner der sjøfarten har dannet livsgrunnlaget for menneskene i århundrer. Nøtterøy består av en hovedøy og 95 større og mindre øyer og holmer. En liten del av hovedøya lengst nord ble innlemmet i Tønsberg i 1875. På selve Nøtterøy er mesteparten av all dyrkbar jord utnyttet til åker, eng og frukthager. Selv om sjøfarten har vært den dominerende næringsvei, har næringslivet i årenes løp gjennomgått store forandringer. På 1500-tallet var Nøtterøy en typisk bondebygd, med småbruk og skogsdrift. Utover på 1600- og 1700-tallet utviklet skipsfarten seg; mange bønder kjøpte skuter og seilte som skipper. Frem mot 1900-tallet ble skipsbygging en betydelig næringsvei, og flere store rederier oppstod på denne tiden. Det desidert største rederiet var Wilh. Wilhelmsen, etablert i 1861. Skipsfart og hvalfangst var den viktigste næringsveien frem til et par tiår etter andre verdenskrig. Selv om jordbruket i dag sysselsetter få mennesker, foregår det en del grønnsaksproduksjon på øya. Landbruksnæringen er en viktig leverandør av råstoff til næringsmiddelindustrien. Næringsstrukturen preges av noen få større aktører, sysselsettingsmessig sett – og veldig mange små. Forretningsmessig tjenesteyting og varehandel dominerer idag. Nøtterøy har to tettsteder: Teie og Borgheim. Nærheten til Tønsberg gjør også at mange i kommunen har sin arbeidsplass i byen.

Tjøme, øykommunen ytterst i Oslofjorden, består av hele 140 større og mindre øyer. Historien her er mye den samme som Nøtterøys, men fordi $\frac{3}{4}$ -deler av flateinnholdet består av fjell, har ikke jordbruket hatt de samme vilkår som på Nøtterøy. Sluttet av 1700-tallet og utover var en sterk ekspansjonstid ved at folketallet økte formidabelt. Årsaken var stor innflytting fra innlandsbygdene. Dette gjaldt for så vidt for hele Østlandsområdet. Innlandsbygdene kunne ikke brødfø alle, og sjølivet lokket. Nærheten til havet har gitt gode muligheter for fortjeneste; sjøfarten har vært den dominerende næringsgren helt opp til våre dager. Ikke minst har hvalfangsten vært av stor betydning for øysamfunnet. Om sommeren øker folketallet i kommunen drastisk, noe som gir gode vilkår for turistnæringen. Hoteller, pensjonater og campingplasser har for mange vært en viktig næringsvei. Antallet pensjonater gikk ned som en følge av økt hyttebygging. En del industri er, og har vært, knyttet til sjøen. Vi nevner båtslipper, båtbyggerier og mekaniske verksteder. Hvasser er stedets store fiskerhavn. Her har også vært losstasjon, fiskemottak og fabrikk for nedlegging av reker. Næringsstrukturen på Tjøme er preget av småindustri, handels- og tjenesteytende næringer.

Ill. fra internavis, Losje Færder. Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sjøfart/Skipsbygging	Sjøfartsnæringen har vært dominerende i århundrer. - Hvalfangst - Selfangst - Fraktfart. - Slipper (AS Vrøngens Patentslip & Mek. Verksted, Sundene bl.a.) Skipsbygging/Rederivirksomhet. Bonde – reder. I dag størst Attic Forest (Teie) Even Tollefsen; tankskipets oppfinner. Skipper av ”stort format”.	Generelt lav dekningsgrad Slottsfjellmuseet har arkivet etter Svend Foyn, samt arkivfragmenter etter enkelte redere, kapteiner og skipsførere.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Kobling jordbruk/redervirksomhet vanlig: Større gårder: Ulvø gård, Smidsrød, Sanne, Stangeby, Agerup, Ekenes, Kjøle, Strande gård (Nøtterøy) Øvre Kjære, Budal, Rød, Kråkere (Bachefamilien) (Tjøme)	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Trankokerier	Rævodden, Kaldnes, Kjøpmannsskjær, Tenvik.(medio 1800-utover) Tenvik trankokeri 1890-årene – frem til ca. 1958. Virksomhet knyttet til hvalfangst og sildefiske bl.a.. (sildesalting)	Lav dekningsgrad på trankokerier. Tenvik trankokeri delvis dokumentert i depot i Fylkesarkivet

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av kornvarer	Flere store møller, bl.a. Randineborg på Tjøme. Nøtterøy Mølle (i dag komm)	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Iseksport	En virksomhet som ga sysselsetting til mange – isskjæring og kjøring om vinteren – eksport av blokker fra ishus ved Vrengen vår, sommer og høst. Eksport til Europa. Begynte i 1868	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Steinindustri	Bryting av stein har lange tradisjoner i området. spes. Brøtsø på Tjøme. Virksomheten tiltrakk seg bl.a. svensk arbeidskraft.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Grønnsaksproduksjon/ hagebruk	a) Gartnerier – planteskoler b) Betydelig produksjon av persille, løk og blomkål på Nøtterøy	a) og b) Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Hotellvirksomhet/ turisme/restauranter	Så vel Nøtterøy som Tjøme er områder hvor sommerturismen har hatt stor betydning. Tidligere var det betydelig pensjonatvirksomhet i området. Velrenommert restaurant (og pensjonat) i dag; Engø Gård. Ormelet pensjonat (1923-84), i dag kunst- og kultursenter.	Ikke dokumentert i depot Deler av arkivet etter Hulebak pensjonat på Tjøme oppbevares i Tjøme Historielag

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av kjemiske produkter	Unitor Chemicals AS (Kjemiservice A/S). I dag en av Nøtterøys største arbeidsplasser. Maritime smøremidler og bilpleieprodukter. Etablert i 1932 som Vestfold Kjemiske fabrikker.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Teglverksindustri	Tønsberg Teglverk – i sin tid en stor bedrift på Nøtterøy. Etablert i 1870-årene på Teie gård.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av såpe	”Sæbefabrikk” på Nordre Sundene – Tjøme	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Metallurgisk industri – produksjon oljeplattformer /moduler	Grenland Offshore AS. Nøtterøys største private arbeidsplass med ca. 250 ansatte. Tidligere Heerema – i dag del av konsernet Grenland Group ASA	Ikke dokumentert i depot

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Idrett og fritid	a) Hoppporten stod lenge sterkt på Tjøme. (Tjøme idrettslag Flere bakker; Sundenebakken, Mågerøbakken Krogstadbakken, Kikutbakken. b) Seilforeninger (bl.a. Færder)	a) og b) Ikke dokumentert i depot

Institusjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Institusjoner for barn og unge/sosiale tiltak/helse	Tjømmø Bad & Kneipp Kuranstalt (Ormelet); behandlingssted – bygget på prinsippene til den tyske prest og naturlege Sebastian Kneipp (også kneippbrødets oppfinner). Fra siste del av 1800- t frem til 1926.(brant). En periode drevet av Ibsens yngste bror.	Ikke dokumentert i depot

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Undervisning	Privatskole – drevet av kirkesanger Johan Henrik Davidsen – på Herstad.	Ikke dokumentert i depot

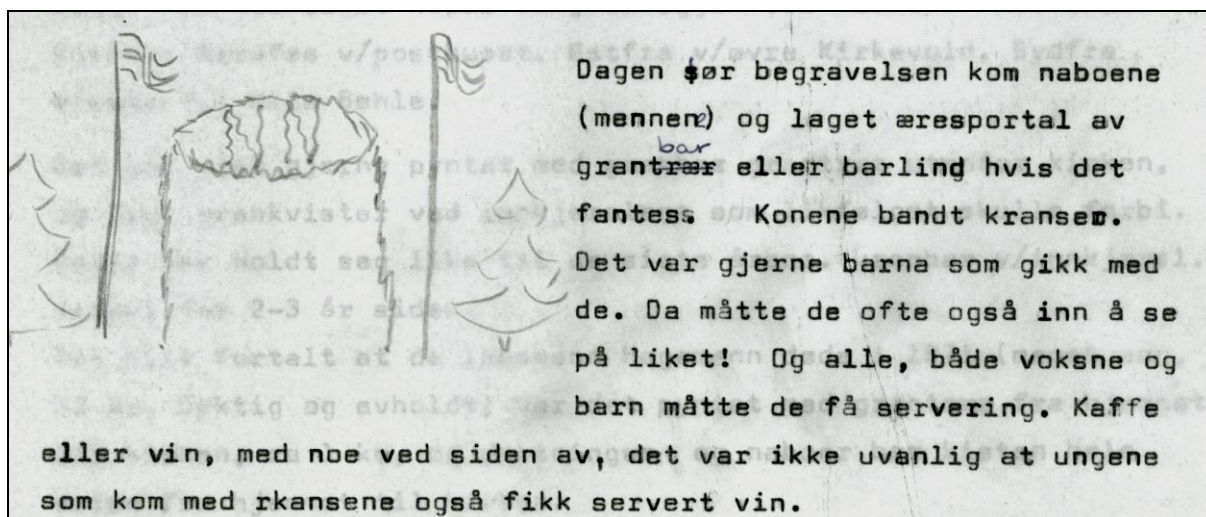
Personer:

Intellektuelle /kunstnere	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jonathan Johnson	Sønn av teologiprofessor Gisle Johnson – som ”skapte” den johnsonske vekkelse. Jonathan var en markant pedagog og politiker.	Ikke dokumentert i depot.

RE (RAMNES OG VÅLE)

Ramnes og Våle kommuner ble slått sammen til Re kommune i 2002. Våle er en typisk jordbruksbygd der skogen har hatt forholdsvis liten betydning. Landskapet kjennetegnes ved lave, skogkledde åser, der det høyeste punkt når vel 200 m.o.h. Våle har ingen innsjøer, men har allikevel et lite vassdrag, Storelva, som danner grensen mot Ramnes. Revetal, Undrumsdal, Svinevoll og Kirkevoll er den gamle kommunens tettsteder. I og med at Våles nordøstre hjørne tøyer seg ned til Holmestrandsfjorden, var området i sin tid nært knyttet til Holmestrand på grunn av utskipingshavnen. Enkelte bønder i bygda hadde også andel i skip eller forretninger inne i byen. Ved siden av jordbruket, har hagebruk vært et kjennetegn for Våle. Tidligere ble det produsert mye epler, pærer, plommer, morell- og kirsebær. I dag er området kjent for produksjon av den velkjente ”Vestfoldsalaten”. Bryting av kalksten på Langøya har i lang tid hatt stor betydning for Våles økonomi. For øvrig har bygda hatt en del småindustri. Befolkningen har kort vei til så vel Horten, Tønsberg som Holmestrand. Mange arbeider derfor i disse byene.

Ramnes ligger ganske midt i Vestfold, og er et jord- og skogbruksdistrikt. Ramnessletta er en av de virkelig store sammenhengende, oppdyrkede sletter i landet. To forholdsvis store vassdrag, Storelva og Merkedamselva, renner sammen under navnet Aulielva, og munner ut i Byfjorden ved Tønsberg. Det største vannet i den tidligere kommunen er Revåvannet i nord, men også Merkedammen i vest er av en viss størrelse, og er i tillegg et attraktivt og godt besøkt friluftsområde. Selv om jordbruket har vært en dominerende næringsvei, har ikke området mange virkelig store gårdsbruk. Som for andre deler av Vestfold, har småbrukerne gjerne hatt en bi-gesjeft ved siden av gårdsdriften. Tømmerhogst, veiarbeid, pelsdyravl eller hvalfangst ga en viktig ekstrainntekt. Ramnes har ikke hatt noe utpreget industri. Ramnes Sag- og høvleri har vært en av de større virksomhetene, etablert i 1918 og med om lag 50 mann i arbeid. For øvrig er det noe småindustri i området.

Tekst som omhandler begravelsesskikker, hentet fra arkivet etter Ramnes Bygdekvinneag. Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Områdets dominerende næring. Noen få større gårder; Valle, Vestre Berg, Freste og Fon store, Hundsal, Waltersborg og Flår	Lav til middels dekningsgrad. Noen arkiver etter lokale innkjøpslag og landboforeninger oppbevares i Fylkesarkivet
Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skogbruk og skogbruksrelaterte næringer	Har dominert spesielt i Ramnes (Vivestad). Sag & høvlerier bl.a. Bøhle bruk A/S, Hegg Bruk A/S, Huseby & Sønn (møbler)	Ikke dokumentert i depot
Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Hagebruk	Utbredt – spesielt i Våle. Tidligere frukt/bær. I dag gartnerier. Kjent for "Vestfoldsalaten".	Ikke dokumentert i depot
Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Pelsdyroppdrett	En næring som vokste frem på 1930-tallet – også i Ramnes. Spesielt "Hovbrender-platinaen" vakte oppsikt.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av næringsmidler	- Ysterivirksomhet. Anders Bakke fra Våle er kjent som "Jarlsbergostens far". Ysteriet på Nordre Fossan i Ramnes var det første andelslaget i Norge. - Tørrmelkfabrikk som senere ble til eggproduksjon i dag PRIOR på Revetal - Flatbrødproduksjon (Korni; flyttet til Barkåker 1917)	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Bryting av kalkstein	"Christiania Portlands kalksteinsbrudd" på Langøya – en virksomhet med lang historie/tradisjoner.	Dokumentert i depot (utenfor Vestfold)

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Kornproduksjon – Fossan Frørenseri (Ramnes)	Det første renseriet i fylket	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Perlefiske i Aulielva	En viktig binæring for enkelte på 1930-tallet	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av vaskemaskiner	Produsenten Ole Bernås – en pionér – produserte maskiner med hestevanding (omkring 1. verdenskrig). "Bernaas"-maskinen.	Ikke dokumentert i depot

Organisasjoner:

Type	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Religion og livssyn	Den Jarlsbergske Frimenighet - Haugianerbevegelsen Særegen for deler av indre Vestfold – også egne skoler. Haugianerbevegelsen fikk godt fotfeste, særlig i Ramnes. Kjent er Kristoffer Kjønnørød på Kjønnørød gård - lekpredikant	Ikke dokumentert i depot

Institusjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Undervisning	a) Privat middelskole i Berg i Ramnes; relevant å få dokumentert private skoler b) Bjerkly/Fossås. Skolen til den Jarlsbergske frimenighet	a) og b) Ikke dokumentert i depot

Personer:

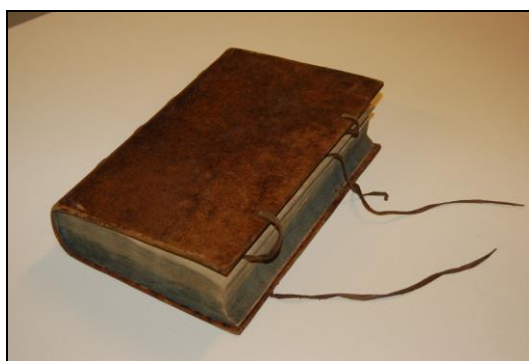
Intellektuelle/åndsliv:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sogneprest Seip	Aktiv i bygdeutviklingen. Far til språkforskeren Didrik Arup Seip.	Ikke dokumentert i depot

Musikk:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Paul Huseby; komponist og spellemann	Komponist og spellemann. Spesielt kjent for ”Brår-polkaen”	Ikke dokumentert i depot

ANDEBU

Andebu er kommunen som ligger omtrent midt i Vestfold, og har tettstedene Andebu (hovedsognet), Høyjord og Kodal. Størsteparten av Andebu er dekket av skogkledde åser, med dyrket mark langs de fire vassdragene som renner gjennom bygda. Som for de øvrige kommuner i indre deler av Vestfold, har jordbruket vært et viktig næringsgrunnlag for folk. Her har ikke vært store gårder. Det er i første rekke skogen som særpreger Andebu. Sagbruksvirksomhet, trelasthandel og treforedlingsindustri har i lange tider vært de mest dominerende næringsområder.

Dagens næringsliv i Andebu preges av mange små næringsvirksomheter. Hele 74 % av disse er enkeltmannsforetak. Beliggenheten midt i fylket gjør at Andebu deler så vel bo- som arbeidsmarked med Vestfold for øvrig. Primærnæringen dominerer, med bygg- og anleggsbransjen på andre plass. Ser vi bort fra offentlig sektor, kommer henholdsvis forretningsmessig tjenesteyting og handel på de neste plassene.

Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skogbruk og skogbruksrelaterte næringer	Skogbruket er den sektoren som særpreger området mest. Fløting, sagbruk og trelasthandel. Ferdighusproduksjon – begynte allerede på 1930-tallet. Stålerød skaftefabrikk Skifabrikken på Gravdal ("Gravdal-ski")	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Andebu er en jordbruksbygd, men ingen utpregede store gårder (med unntak av prestegården). Tilbake til 1600-tallet kjøpte en del forretningsmenn fra Tønsberg opp gårder i bygda, de mest kjente var Anders Madsen og Langefamilien.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sjøfart - rederivirksomhet	Også i Andebu bærer historien preg av gårder med interesse/aksjer i sjøfart og hvalfangst. Kombinasjonen bønder/skogsbønder og redere vanlig	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av meierivarer	Flere meierier/ysterier. De fleste avviklet i 1930-40-årene. Typiske kvinnearbeidsplasser. Trevland ysteri i Kodal var det første ysteriet i Norge som laget Gaudaost.	Ikke dokumentert i depot

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Religion og livssyn	Haugianerbevegelsen; stor utbredelse. Foregangsmenn Kristoffer Evensen Kjønnørød og Gunnar Hafstad. Lekpredikant Niels Kristoffersen Heierstad	Lav dekningsgrad. Brevsamling etter Gunnar Hafstad i Fylkesarkivet.
Den Jarlsbergske frimenighet	Særpreger deler av indre Vestfold – også Andebu	Ikke dokumentert i depot

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Idrett og fritid	Ungdomslagsbevegelsen var, og er fortsatt, stor i Andebu. Et lag i hvert anneks. Viktige arenaer i lokalsamfunn med relativt få andre alternativer. Kjernen i Vestfold Ungdomsfylking hadde sitt utspring i Andebu	Ikke dokumentert i depot (ungdomslagene). Arkivet etter Vestfold Ungdomsfylking oppbevares i Fylkesarkivet

Personer:

Kunst/kultur	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Bygdekunstnere/-håndverkere; bl.a. rosemalere og rokkedreiere	Rosemaling og husflid særpreger området. Andeburosa spesielt kjent. Av de ca. femten forskjellige variantene av Vestfoldteppet, er over ti av disse fra Andebu. Spesielt kjent er Døvleteppet.	Ikke dokumentert i depot, med unntak av mønstrene til Vestfoldteppet, som oppbevares i Fylkesarkivet.
Ole Bråvoll	Ole Bråvoll – kjent lærer og folkeminnesamler. Forfatter av boka ”Vestfoldmål – ord og vendinger i Andebu”	Arkivet etter Ole Bråvoll oppbevares på Slottsfjellsmuseet

STOKKE

Stokke ligger midt mellom Tønsberg og Sandefjord, med en halvdel innenfor det store raet, og en halvdel østenfor. Den østlige delen grenser mot Vestfjorden med flere øyer, hvorav Gåsøy, Ravnøy og Langøy er de største. Veierland var en del av Stokke inntil 1964, da øya ble innlemmet i Nøtterøy kommune. Det største tettstedet er Stokke sentrum, med kommuneadministrasjon, hovedkirken, stasjon, forretninger, skoler og en del industri. Før 1900 var Melsomvik det lokale senteret; et strandsted med skuteverft, skipsredere og sjøfolk, smeder og håndverkere. Melsomvik var fra midten av 1890-årene base for marinen, med verksted, magasiner og depot, og med havn for marinefartøyer. I hvalfangstperioden lå en del svære, flytende kokerier i sommeropplag på samme sted. Det var flere strandsteder i området den gang mye av trafikken foregikk sjøveien. Bogen var et slikt strandsted hvor det utviklet seg et lite sentrum med skysstasjon, gjestegiveri, landhandel og anløpssted for rutegående dampbåter. Skjærnes var et annet sted med mye av samme karakter. Melsomvik var imidlertid det største senteret ved sjøen, men med etablering av jernbanestasjonen i Stokke mot slutten av 1800-tallet, flyttet trafikksenteret gradvis fra Melsomvik til Stokke-byen.

Foruten Stokke sentrum, er det også i dag en betraktelig tettbebyggelse på Vear.

Jord- og skogbruk har vært hovednæringen gjennom århundrer. Men også sjøen har gitt levebrød til mange. Kombinasjonen jordbruk og skipsfart har her, som mange andre steder i fylket, vært en kilde til velstand. Ellers preges området av forskjellig småindustri. Trevareindustrien og mekaniske verksteder har også hatt et visst omfang.

Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sjøfart og sjøfartsrelaterte næringer	En viktig næringsvei i Stokke. En del verftsindustri. Store redere, spesielt innen hvalfangst. Særskilt kan nevnes Aksel Akselsen - matador/hvalskytter. Peder Michelsen- en pionér sammen med Svend Foyn; før Ellefsen. Verftsindustri på Melsom, Bogen, Sand, Skjærnes og på Veierland. Hans Ellefsen/Ellefsenfamilien – dynasti innen skipsfart og annen virksomhet.	Lav dekningsgrad. Arkivet etter Ellefsens virksomhet oppbevares på Sandefjordmuséene.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Jordbruken har alltid vært viktig i Stokke. Byborgere kjøpte gjerne opp gårder for skogens skyld for så å tjene på trelasteksporten. Disse jordeiende byborgerne endte som distriktets fremste redere. Av større gårder kan nevnes; Melsom, Fossnes, Gjein, Gjennestad, Skjærnes og Sjuestok (de to siste rimelig store) Mange bønder ble sjøfolk. Av mennene i folketellingen av 1875 var hele $\frac{3}{4}$ knyttet til sjøen.	Lav dekningsgrad. Noe dokumentasjon etter gården Store-Wahr i Fylkesarkivet

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av korn	Flere møller av en viss størrelse; Melsom møller, Stokke kornsalgslag, Borgen Aktiemølle. (Melsom møller også viktig for Nøtterøy, inntil etablering av Lofterød)	Lav dekningsgrad. Arkivet etter Borgen Aktiemølle oppbevares i Fylkesarkivet.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skogbruk og skogbruksrelaterte næringer	<p>Skogbruk – lå gjerne til de større ”redergårdene”.</p> <p>-Sundland sag- og torvstrøfabrikk (forholdsvis gammel virksomhet – i dag bare torv). Trelasteksport fra Melsomvik. Melsomvik en viktig utskipingshavn.</p> <p>-Sørhaug sag – avviklet. Eldre, større virksomhet – i dag ligger Maxbo der.</p> <p>-Møgenesgårdene har lange sagbrukstradisjoner.</p> <p>-Skifabrikk (Askjem) Ca. 1937- 1970-tallet. Den første i landet som fikk suksess med produksjon av glassfiberski</p> <p>- Flere mindre trevarevirksomheter:</p> <p>Skaftefabrikk – trappefabrikk</p> <p>- møbelfabrikk</p>	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Mekanisk industri/verksteder	<p>Relativt stort omfang – flere større verksteder, bl.a. Hvitsten & Sandskje, Johs. Sandvik (fant opp traktorkjetting – utviklet virksomheten til mekanisk industri)</p>	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Samferdsel/kommunikasjon	<p>Ferjetrafikk (bl.a. Vestfoldferjene) Øybuss drev ferger mot et beskjedent bidrag fra kommunen</p>	<p>Lav dekningsgrad. Øybuss sitt arkiv i depot i Fylkesarkivet.</p>

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
<p>Produksjon av næringsmidler; Havrekjeks/kjeks</p> <p>”Sveitserosten” (Gjein –</p>	<p>”Havrekjeks Sprø”. Fabrikk etablert ved skiftet 18/1900 av søstre Knudsen. Schougaard produserte også kjeks til henimot slutten av 1950-tallet. Trolig 2 fabrikker. Gjein-familien drev ysteri –</p>	Ikke dokumentert i depot

ysterivirksomhet)	kjent for sveitserosten.	
-------------------	--------------------------	--

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Knappefabrikk etablert 1800/1900 av Mathias Gjein.	Mathias Gjein var en markant og idérik person i Stokkebyen. Knappefabrikken var en liten kuriositet, men eksisterte ikke særlig lenge	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Papirproduksjon	Bongs konvolutter på Vear – en virksomhet med lange tradisjoner. Oppr. i Tønsberg; Tønsberg papirfabrikk	Ikke dokumentert i depot

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Idrett og fritid	<p>a) Hestesport/travsport: Særlig travsporten har lange tradisjoner, ikke bare i Stokke, men også andre steder i fylket. Stokke har landets største travforening, snart 100 år.</p> <p>b) Stokke Ryttersportsklubb er også sentral.</p> <p>c) Skisport: Spesielt langrenn – Stokke regnes for skikommunen i Vestfold.</p> <p>d) Golf: Vestfold har mange golfbaner – og Stokke golfbane er fylkets eldste.</p> <p>e) Skothyll-klubb: En særegen sportslig aktivitet – eneste skothyll-klubb i fylket</p>	a) til e) Ikke dokumentert i depot

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sosiale og humanitære organisasjoner	”Gamlehjemsforeninger”. (avd. i bygda) Arbeidet for å samle inn penger til bedre sykehjem. Protestbevegelse mot elendige forhold på Bogen Pleiehjem (beg. på 1950-tallet). Bogen Pleiehjem var tidligere en fattiggård – som ble omgjort til gamlehjem.	Ikke dokumentert i depot

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Religion og livssyn	a) Jarlsbergske frimenighet; et særlig kjennetegn for flere områder i Vestfold. b) Smiths Venner; holder til på Brunstadgårdene – driver også omfattende næringsvirksomhet	a) og b) Ikke dokumentert i depot
	Stort nedslagsfelt på Brunstadgårdene – driver også stor næringsvirksomhet	Ikke dokumentert i depot

Institusjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Undervisning	a) Gjennestad gartnerskole (eies av Nordmisjonen) – undervisning, konferanser og forskningsvirksomhet b) Stokke private middelskole (Melsomvik/Døvle/Myhre/Sole) Trolig 2 private middelskoler. (den ene 1908-38). c) Bibelskole på Fossnes d) Norsk Senter for seniorutvikling; den første pensjonistskolen i landet – noen få er etablert senere.	a) – d) Ikke dokumentert i depot

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Kunst og kultur	a) Stella Polaris – landsby på Fossnes; nasjonalt kjent friteatergruppe/gjøglere. b) Bogen Kunstnersenter; har lange tradisjoner – etablert på 1970-tallet i den opprinnelige	a) og b) Ikke dokumentert i depot.

	fattiggård/senere gamle hjem	
--	------------------------------	--

Personer:

Helse:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Christen Dammen	Naturmedisiner. Laget dråper og miksturer av urter etc. Særlig godt kjent var "Christen Dammens mixture" og "Christen Dammens smørelse". Kunne kjøpes på apotekene i distriktet til etter siste verdenskrig.	Ikke dokumentert i depot

SANDEFJORD

Sandefjord omfatter også Sandar, som ble innlemmet i kommunen i 1968. Det var sjøfarten, og da i særdeleshet hvalfangsten, som dannet grunnlaget for Sandefjords eventyrlige utvikling på 1900-tallet. Sandefjord er yngre enn nabobyene Larvik og Tønsberg, og fikk kjøpstadsrettigheter i 1845. Bygdens historie går imidlertid langt tilbake; på slutten av 800-tallet ble Gokstadskipet haugsatt, på 1200-tallet er Sandefjord nevnt i kildene, og i 1680 omtales stedet som ladested.

Sandefjord ble rammet av en stor brann i 1900. Det aller meste av sentrum ble lagt i aske, og 15 år senere, i 1915, ble en av byens hovedgater, Storgaten, delvis rasert av brann. Murtvang ble den gang innført, og Sandefjord fikk dermed et ganske moderne preg.

På 1700- og 1800-tallet kom Sandefjord til å bli en viktig utskipningshavn for trelast. En rekke skipsverft ble etablert i og utenfor byen. Kommandør Christen Christensen sendte i 1890-årene fangstskuta "Jason" på sel- og retthvalfangst til de vest-antarktiske øygrupper. Det påfølgende året sendte han ytterligere tre skuter til det samme farvann. Disse ekspedisjonene ble forløpere til den senere omfattende norske hvalfangsten i Antarktis.

Sandefjord kom i flere tiår til å bli hvalfangstens hovedstad, og mange mennesker både i byen og i distriktet rundt var på en eller annen måte involvert i den nye næringen. Hvalfangsten skapte mange muligheter for etableringer av næringsvirksomheter; mest kjent er Vera fettraffineri, Sandar fabrikker, Jahres (Kjemiske) Fabrikker og Jotun. Den personen som aller mest forbindes med skipsfart i Sandefjord er Anders Jahre. Han bygde opp rederi-imperiet Kosmos, og var en pioner innen hvalfangst, tankskipsfart, i bilfart og i kjemisk industri.

En tungvekt på næringslivssiden i Sandefjord har vært Framnæs Mek. Verksted. Skipsverftet var i mange år byens største arbeidsplass.

Etter at hvalfangsteventyret var over på slutten av 1960-tallet, ble det nødvendig å skaffe nye inntektskilder. Løsningen ble blant annet etablering av industriarbeidsplasser på Pindsle, Sandefjords og Sandars første planlagte og regulerte industriområde. I dag har nærmere 1500 mennesker sin arbeidsplass nettopp der. Sandefjord har i dag over 20 av fylkets 100 største selskaper, og det er særlig virksomheter innen it-distribusjon/logistikk som dominerer. Network Electronics ASA er en av de største i Europa på kringkastingsutstyr, og Fjord Media A/S er en annen solid aktør i samme segment.

Sandefjord har en kystlinje på nesten 150 km. I tillegg er området omkranset av 116 øyer
Sommerturismen har følgelig lenge preget stedet.

Annonse "Barnestøvel" – Sandefjord Skofabrikk A/S. Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sjøfart	Hovednæring for byen og området rundt frem til 1970-tallet. Sandefjord er landets hvalfangerby. Flere store rederier.	Sandefjordmuseene oppbevarer arkiver etter hvalfangstselskaper og redervirksomhet, deriblant arkivene etter Anders Jahres mangesidige virksomhet. Også en samling intervjuer av hvalfangere

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skipsbygging	Flere skipsverft i området. Framnæs Mek. Verksted (1892-1986) var det største, og vokste frem gjennom tre andre verft.	Middels dekningsgrad. Arkivet etter Framnæs Mek. Verksted oppbevares på Sandefjordmuseene. Av øvrig verftsindustri er det lite bevart

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Sandar var en utpreget jordbrukskommune tett inntil Sandefjord. I området er det flere større gårder; Hotvedt, Bjørnum, Vaggestad, Gokstad, Nedre Gokstad, Hunstok, Store Bergan, Unneberg, Freberg	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skogbruk	En god del skogbruk og skogbruksrelaterte næringer i Sandarområdet. Sagbruk og høvlerier, trelastvirksomhet	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Pelsdyravl	Sandar var på 1930-tallet kjent for sølvrev-avl, og var blant de ledende i landet. Mest kjent var Viking Silver Fox (senere Det norske Sølvrev og Blårev Compani), som var det største pelsdyrselskap i Europa	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Kjemisk industri	Dominerende næringsgren i Sandefjord som hadde sitt utspring i hvalfangsten. Mest kjent Jahres kjemiske fabrikker/Sandar fabrikker/ Vera Fabrikker, Pronova Oleochemicals og Pronova Biocare. Fix-fabrikker og Jotun	Middels til høy dekningsgrad. Pronova (150 hm) oppbevares på Sandefjordmuseene. Jotun har eget arkivdepot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Mekanisk industri	Omfattende – også nært knyttet til sjøfart/skipsbygging. Foruten Framnæs Mek. Verksted (over), Corneliussen Mek. Verksted, Sandefjord mekaniske industri, Sandefjord jern- og metallstøperi, Ellefsens Tendskruefabrikk m.fl.	Høy dekningsgrad. Framnæs Mek. Verksted, Corneliussen Mek. Verksted og Sandefjord mek. industri er bevart, det samme er dokumentasjon etter Ellefsens virksomhet. Oppbevares på Sandefordsmuseene.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av næringsmidler og drikkevarer	Flere mineralvannsprodusenter. I dag mest kjent Grans bryggeri (1899-). Hval sjokoladefabrikk en merkevare for byen/området. Sandefjord Margarinfabrikk (nedlagt 1988)	Ikke dokumentert i depot.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av elektronisk materiell - kommunikasjon	High-tech virksomheter særpreger det ”nye” næringslivet. Signalprosessering, fiberoptikk, IT. m.v. Noen av de største er Network Electronics (oppr. Sandar Electronics), Fjord Media A/S.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av skotøy	Få skofabrikker nasjonalt i dag. To skofabrikker som begge fortsatt eksisterer: Klaveness skofabrikk og Sandefjord Skofabrikk (eldst – 1908)	Middels dekningsgrad. Sandefjord Skofabrikks arkiv oppbevares i Fylkesarkivet

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sjøtransport	Stor ferjevirkosomhet, blant annet til Sverige; beg. på 1950-og 1960-tallet.	A. Jahres engasjement innen ferjevirkosomheten er dokumentert

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Turisme	Et område med lang tradisjon knyttet til sommerturisme. Flere sommerpensjonater; bl.a. Stiger og Stranda	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Hoteller – restauranter – gjestegiverier	Flere restauranter og hoteller med en lang historie. Bl.a. Granholmen restaurant – Oslofjordens største på 1930- og 1940- tallet. Park Hotell ("Europas flotteste" – ferdig i 1960, også hvalfangstkontorer), Hotell Atlantic (1914-), Hotell Kong Carl, Haukerød skysstasjon. Iris Café (v/torget) – 1930-tallet. Et fast sted for sjøfolk.	Ikke dokumentert i depot.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Meklere/finansiell tjenesteyting	Flere eldre meklerhus. Andersen, Eiving & Co (etablert i 1916) – fond og aksjemegling. Støkken & Stenseth (skipsmegling). Thore Solberg – landets eldste meklerfirma	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av kjøttvarer	Skjæggerød (1971) – bearbeiding av slakt m.m. ca. 150 ansatte. Christensen Moe- eldre	Ikke dokumentert i depot

	virksomhet (nylig avviklet)	
--	-----------------------------	--

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av transmisjonsutstyr (kraftoverføring) - Norgear	Norgear – stor virksomhet; en bedrift i verdensmålestokk – opprinnelig Gearfabrikken	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Konservering av fisk	- Sandefjord Sardines & Co. Stor virksomhet på 30-tallet. 80-90 ansatte. - Hermetikkfabrikk på Hasle	Ikke dokumentert i depot

Institusjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Helse og sosiale tiltak	Sandefjord Bad. Tradisjonsrikt kurbad; kjent langt utover Vestfolds grenser	Noe materiale bevart. Oppbevares på Sandefjordmuseene

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Idrett og fritid	a) Kor- og korpsvirksomhet; stedet har lange kor- og korpstradisjoner. Sandefjord Jentekor og Valenkoret er kjent utover fylkets grenser. Sandefjord guttemusikkorps (i dag jenter og gutter) og Sandefjord ungdomskorps er andre velkjente aktører i lokalsamfunnet. b) Travsport: Sandefjord Travforening er den eldste i Vestfold	Lav dekningsgrad. Sandefjord byorkester og Sandefjord Orkesterforening oppbevares på Sandefjordsmuseene. b) Ikke dokumentert i depot

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Landbruk	Sandar Birøkerlag; birøkt fikk økt betydning ut over på 1800-tallet. Dette var tiden for nye dyrkings- og avlsmetoder samt nye næringer. Birøkerlaget i Sandar er landets eldste.	Ikke dokumentert i depot

LARDAL

Lardal er en innlandskommune som gjennomskjæres av Lågen; 2/3 deler ligger vestenfor og 1/3 ligger østenfor elva. Lardal er omgitt av kommunene Siljan, Larvik, Andebu, Hof, Re og Kongsberg. De største tettstedene er Svarstad og Steinsholt. Skogbruk og jordbruk har vært områdets dominerende næringer. I Lardal var det grevskapet i Larvik som rådde grunnen. Greven kjøpte opp en rekke eiendommer med tilhørende skog. Skogeiendommene var således av stor verdi. De ga råstoff til en omfattende treforedling og brennstoff til jernverksindustrien. Mange i Lardal arbeidet i skogen for Treschow-Fritzøe. Jord, skog, jakt og fiske var naturens næringsgrunnlag som lardølingene visste å utnytte. Laksefisket var en viktig matressurs i flere århundrer, men i stor grad kun til eget hushold. Foruten at mange var sysselsatt i skogen og i jordbruket, dro en hel del unge menn på hvalfangst på 1900-tallet. For de som ikke hadde odelsrett, var målet gjerne å tjene nok penger til å kunne kjøpe seg en gård.

Fortsatt betyr primærnæringene i Lardal mer enn gjennomsnittelig for norske kommuner. Av annen virksomhet kan nevnes foretak innen turisme, industri, service- og håndverksyrker. En del av industrien og servicenæringen er knyttet til landbruksnæringen eller har sitt utspring i denne.

Fylkesarkivet for Vestfold

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Jordbruket har alltid preget Lardal – spesielt ettertraktet var gårdene med lakserettigheter. Større gårder; Hogstvedt, Skjerven, Grini.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skogbruk	Skogen har vært viktig til alle tider – tømmerdrift og fløting særpreger området	Lydsamling i fylkesarkivet – intervju med tømmerfløtere. For øvrig lav dokumentasjonsgrad

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Fiske	Laksefiske kjennetegner Lardal/Lågendalen. Kjærrafisket betydde en del for gårdene som grenset til Lågen og som hadde lakserettigheter. Kjærra Interessentskap; eget A/S.	Lav dokumentasjonsgrad. Lydsamling i Fylkesarkivet – intervju om laksefiske og flåtefiske i Lågen. Interessentskapet tar vare på eget arkiv.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Turisme	Turismen har tradisjoner i Lardal – spesielt i tilknytning til laksefisket. Det satses på turisme-næringen; fokus har Kjærra Fossepark og Svarstad Skisenter/Svarstad vintercamping	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av kornvarer	Hannevold Frørenseri er et av de eldste i Vestfold – mulig eldst i hele landet	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av interiør/fasader	Steni AS; en av Lardals største virksomheter; driver med interiør- og fasadeplater	Ikke dokumentert i depot

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Idrett og fritid	Ungdomslagene har vært viktige arenaer i Lardal – mange medlemmer. Skytterlaget har stått særdeles sentralt i alle år – i dag under navnet Lardal Revolver og Pistolklubb	Ikke dokumentert i depot

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Religion og livssyn	Høy aktivitet; misjonsforeninger. Til tross for innland; sjømannsmisjonen har stått sterkt i området. Men mange unge menn reiste til sjøs også fra Lardal	Ikke dokumentert i depot

Personer:

Musikere:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Martin Kalleberg Erling Ådalen Gunnar Myhres kvartett	Kalleberg (komponist), Ådalen (trekkspill). ”Lardal-musikken” er et begrep. Mange kjente musikere og komponister fra området	Middels dekningsgrad. Kopier av notematerialet etter Kalleberg er på UB. Originaler s.synligvis på Klokkergården – Svarstad. Fylkesarkivets lydsamling inneholder folkemusikk fra hele fylket

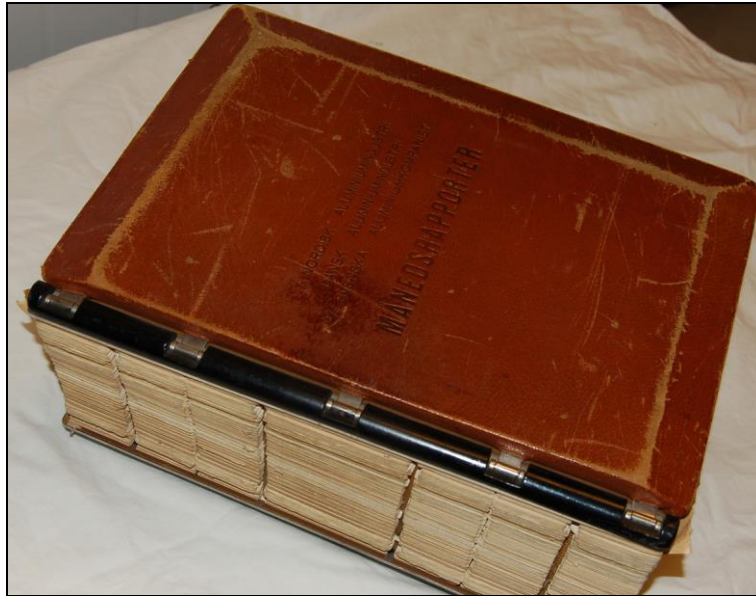
HEDRUM

I likhet med naboen Lardal er også Hedrum, som i dag er en del av Larvik kommune, en typisk jord- og skogbruksbygd¹⁸. Hedrum ligger i Lågendalen, omkring nedre del av Numedalslågen. Inntil sammenslåingen med Larvik, var Nanset en del av Hedrum kommune. På den måten var en del av Hedrum av nærmest bymessig karakter, hvor det følgelig også bodde flest mennesker.¹⁹ I dette området av kommunen vokste de fleste næringsvirksomheter frem. Hedrum består av tre tettsteder (og sogn); Hedrum, Kvelde og Hvarnes. Larviksgreven

¹⁸ Hedrum ble slått sammen med Larvik i 1988

¹⁹ Nanset omtales i bevaringsplanen under Larvik

(og senere Treschow) kjøpte opp store skogområder i Hedrum, men bøndene holdt igjen beiteretten og selve gården. Det var primært skogen greven/Treschow var interessert i. Mange av Hedrums bønder arbeidet for Treschow. Selv om jordbruket har stått sterkt i området, er det ingen større gårder som utpeker seg spesielt. Derfor kan man snakke om ”jevne forhold” sosialt sett. Nevnes kan riktignok Melø, som opprinnelig var en adelsgård.

Fylkesarkivet for Vestfold

I dag er Hedrum-området næringsmessig preget av jordbruk, skogbruk og småindustri. Nærheten til Larvik by bidrar til at mange har sitt arbeid der.

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skogbruk og skogbruksrelaterte næringer	-Skogbruket har vært en viktig næringsvei helt tilbake til den tiden da det ble avsetning på trelast. Til tross for grevskapets dominans, var det også en del selveiende bønder som besatte større skogeiendommer. Sagbruk. - Bergene Holm; en av landets største treforedlingsbedrifter (1946) Begynte som sagbruk i Kvelde – senere på Amundrød. I dag et moderne trelastkonsern	Lav dekningsgrad når det gjelder skogbruksdrift utenom grevskapets virksomhet. Arkivene etter grevskapet oppbevares på Statsarkivet i Kongsberg og hos Trechow-Fritzøe.

	-Treforedlingsvirksomheter; sag og høvlerier, møbel- og snekkerverksteder	
--	---	--

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Hedrum har vært en typisk jordbruksbygd – om enn gårdene ikke har vært utpreget store.	Ikke dokumentert i depot.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Steinindustri	Flere virksomheter/steinbrudd som sysselsatte mange mennesker. Blant annet Hovland og Fjellheim, Nanset	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Samferdsel-kommunikasjon	Skystasjoner – viktige knutepunkter i området; Gjone, Kvelde, Amundrød, Stubberød. Rutebilselskaper (gjerne i komb. med butikk) Ferjetrafikk Lågen	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Gartnerivirksomhet	Gartneri på Gutterød – stor virksomhet med mange ansatte. Avviklet begynnelsen av 1960-tallet	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av kornvarer	Kvelde Mølle – viktig lokal aktør. Kommunal fra 1916 frem til 2001. Kjøpt av 7 lokale gårdbrukere.	Dokumentert i depot i Interkommunalt arkiv på Kongsberg

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av sementvarer	Hedrum Cementstøperi – et av industriforetakene i den tidligere kommunens nedre del (Bommestad). Etablert i 1919	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Handel med skotøy – manufaktur, konfeksjon og	Thv. Hvidsteen, Kvelde: Et småforetak kjent for særs god	Ikke dokumentert i depot.

sportsartikler	kvalitet – mottok fra lokale leverandører	
----------------	---	--

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Religiøse foreninger/åndsliv	Det tradisjonelle misjonsforeningsarbeidet har stått sterkt i Hedrum	Middels/høy dokumentasjonsgrad. Hedrum historielag/bygdetun oppbevarer arkiver etter en del misjonsforeninger

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Idrett og fritid	Ungdomslagsbevegelsen, ungdomsfylkingen og skytterbevegelsen har spilt en stor rolle sosialt og kulturelt.	Middels dokumentasjonsgrad. Noe dokumentert i depot i Hedrum Historielag; Hedrum Folkeakademi, skytterlag, idrettslag og ungdomslag

Personer:

Intellektuelle/politikere	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
a) Anund Iversen Allum	a) Markant person – kulturelt og politisk. Venstreordfører i mellomkrigstida	a) Allums privatarkiv oppbevares på Hedrum bygdetun/historielag
b) Ole Evensen Sundby	b) Predikant og bonde – ordfører (og stortingsrepr.) mot slutten av 1800-tallet. Haugianer	b) Ikke dokumentert i depot

LARVIK – TJØLLING OG BRUNLANES

Larvik ligger innerst i Larviksfjorden og grenser til de tidligere kommunene Tjølling, Brunlanes og Hedrum. Disse ble innlemmet i Larvik i 1988.

Tre utslagsgivende faktorer dannet grunnlaget for fremveksten av Larviks næringsliv: Beliggenheten ved havet, råstofftilgangen fra skogene og fossekraften i Farriselva. Helt tilbake til 1600-tallet var Larvik en betydelig sjøfartsby, noe som vedvarte langt inn i det 20. århundret. Skipsredere av betydelig format kom og gikk, alt etter som de økonomiske konjunkturer tilsa det. Datidens redere var det man kan kalle stedets næringslivstopper og de drev gjerne mange ulike virksomheter på samme tid. Rederne var, med få unntak, kjøpmenn som importerte og eksporterte varer på egne skip. Ikke få av disse satte i gang med fabrikkvirksomhet. Mot slutten av 1800-tallet skjedde en nyorientering og omstilling innen skipsfartsnæringen, noe som skyldtes overgangen fra seilskuter til dampskip og jernseilskuter. Flere rederier begynte på denne tiden å organisere seg som aksjeselskaper. Larvik tok også del i hvalfangsteventyret. Denne næringen hadde sin storhetstid i første halvdel av 1900-tallet. Ledende selskaper var Chr. Nielsen & Co. og Melsom & Melsom.

Larvik er kjent som trelastby, der Fritzøe-godset med sine enorme skogressurser, dominerte (og dominerer) fullstendig. Jernverket spilte en sentral rolle i Larvik fra siste halvdel av 1600-tallet og frem til avviklingen i 1868. Som følge av grevskapet, var det mange leilendinger i og omkring byen, noe som resulterte i dårlig kjøpekraft. Dette fikk følgelig konsekvenser for byens handelsliv. Først mot midten av 1800-tallet ble eiendommene solgt til leilendingene i større skala.

Kvinne ved limemaskin, Agnes Fyrstikkfabrikk A/S, 1925. Fotograf Ludwigsen, Larvik.

Typisk for næringslivet på 1800- tallet var sjøfart, mølledrift, utstrakt trelasthandel, flere tobakksfabrikker og brennevinsbrennerier. Også trikotasje- og skofabrikker gjorde seg gjeldende til langt inn på 1900-tallet. Alfr. Andersens Mekaniske Verksted og Støperi utviklet seg etter hvert til en betydelig arbeidsplass, ved siden av Norsk Impregneringskompani A/S og bryggerinæringen.

I Tjølling har jordbruk, sjøfart og skipsbygging samt industri i form av en rekke store steinbrudd vært de dominerende næringer. Brunlanes har store, gode jordbruksarealer og området er kjent for omfattende produksjon av grønnsaker og frukt. Skogbruk og treforedlingsindustri har også vært kjennetegnende for Brunlanes. Utenfor Stavern lå Agnes fyrstikkfabrikk; en stor hjørnestensbedrift som sysselsatte hundrevis av mennesker i flere generasjoner.

I løpet av 1900-tallet utviklet Larvik seg fra å være en sjøfartsby til industriby. Ved siden av et mangfold av mindre- og mellomstore bedrifter, dominerer i dag tre- og steinindustrien.

Næringsliv:

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sjøfart/sjøfartsrelaterte næringer	Sjøfarten dannet grunnlaget for fremveksten av Larvik og området rundt. Store rederier Chr. Nielsen & Co., (ledende innen hvalfangst), Melsom & Melsom, Colin Archer m.fl. Skipsbygging Hølen Verft, Østre Halsen, Rekkevikbukta m.m. Fredriksvern Verft – etablert 1750.	Lav dekningsgrad generelt. Noe arkivmateriale på Larvik Sjøfartsmuseum, deriblant dokumentasjon etter Colin Archers virksomhet. Fredriksvern Verft – 90 hm på Riksarkivet.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Jordbruk	Jordbruksnæringen har spilt en viktig rolle i Brunlanes' og Tjøllings økonomiske liv. Større gårder i Tjølling; Tveten gård, Gjerstad gård og Huseby gård. I Brunlanes: Brunla, Barkevik	Ikke dokumentert i depot.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Fiske og fiskerelaterte næringer	Fiske har vært hovedyrket for mange – særlig i strandstedene Nevlunghavn og Helgeroa. Hermetikkfabrikk. Fiskemottak i Nevlunghavn Også Ula, Kjerringvik og Viksfjord. Hummerfiske, makrell.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av jern – Fritzøe – Treschow, Brunlanes verk, Nes på Halle. Barkevig Jernstøperi	Jernverkene spilte en stor rolle fra 1600 til langt ut på 1800-tallet. Spes. Fritzøe.	Middels dekningsgrad. Fritzøe-Treschow godt dekket – oppbevares i Statsarkivet i Kongsberg samt hos bedriften

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Steinindustri	Området er kjent for steinindustrien. Tjølling regnes som pionérbygda – men også bryting av stein i Brunlanesområdet; Rugland, Gumserød, Fuglevik, Jaren, Grevle og Tvedalen	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Skogbruk og skogbruksrelaterte næringer (trelast)	Larvik er kjent som trelastby der Fritzøegodset dominerte med store skogeiendommer. Mange store trelasthandlere (Bl.a. Bugge & Co) – sagbruk (dampsager og høvlerier) Barkevik i Brunlanes (ved Helgeroa) lange tradisjoner ndg trelast – fra siste halvdel av 1800-tallet frem til i dag Trelastbruk i Hølen Dampdrevet sagbruk på Østre Halsen; et av de første landet Larvik Impregneringskompani (1917) – ”Impregneringen” er et begrep i Larvik. Stor arbeidsplass – også idag	Lav dekningsgrad. Bortsett fra Fritzøe-Treschow, er det tatt vare på lite dokumentasjon etter den omfattende trelastnæringen i området. Noen få dokumenter etter Chr. og Jørgen Christiansen på Larvik Museum. Noe arkivmateriale etter Larvik Impregneringskompani oppbevares på Larvik Museum

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Iseksport	Iseksport var i perioden ca. 1850 til begynnelsen av 1900 en omfattende geskjeft i Barkevik/Helgeroa; ”Barevigs Isforretning”. Beskjeftiget på det meste 250 mann	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av sementvarer	L.Larsens Cementvarefabrikk i Brunlanes. Etablert i 1912. En av bransjens eldste i landet. Produserte til lenge etter 2. verdenskrig.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av grønnsaker og frukt	Larviksområdet er nr. 1 i landet når det gjelder produksjon av gulrøtter. Produksjon av poteter, løk og jordbær er også betydelig. Allerede på 50-tallet begynte man produksjon av tidligpoteter og grønnsaker. Vestfold er det fylket som har landets største produksjon av grønnsaker – her er Tjølling og Brunlanes viktige områder.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av maskiner og utstyr	Mekaniske verksteder har vært en viktig del av næringsbildet – også som en følge av områdets andre sentrale næringer. Alfr. Andersens Mek. Verksted (1902) er den største. O.B. Kiil & Co. mek verksted var/er et begrep i Tjølling (1949-1990-tallet)	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av næringsmidler og drikkevarer	Brennerier, malterier og bryggerier var omfattende i Larvik og omegn. Mest kjent i dag Farris. Juno fabrikker / mineralvann – eksisterer forts. Larvik Potetesmel & Stivelsesfabrikk etab. i 1898. A/S Norsk Soyamelfabrikk (1933) et begrep i området. Soyamelfabrikken var en pionér – lå på Torstrand	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av tobakksvarer	Omfattende virksomhet – flere fabrikker og spinnerier. Ofte i kombinasjon med andre næringer. J. Chr. Bruun drev stort medio 1800 – hadde 80 arbeidere og solgte over hele landet	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av glass	Glassindustrien stor i en 50-års periode. Larvik Glassverk (1872) hadde mellom 100 - 120 arbeidere. (avviklet i 1926 i Larvik – inn i Moss Glassverk)	Lav dekningsgrad. Noen fragmenter oppbevares i Fylkesarkivet.

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av tekstiler	Flere trikotasjevirksomheter med bra størrelse i Larvik. Bla. Larvik Tricotagefabrikk, Christiansen Trikotasje, Jacobsen Tricotagefabrikk/Brynje – viden kjent for helsetrøyer. Eksisterer fortsatt	Lav dekningsgrad. Arkivet etter Brynje tekstilfabrikk (65 hm) oppbevares på Larvik Museum

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av fyrstikker	En stor hjørnestensbedrift utenfor Stavern; Agnes tændstikfabrikk. (1877 – 1986) Landets siste fyrstikkprodusent	Dokumentert i depot i Fylkesarkivet

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Produksjon av gummi og plastprodukter: Vefi A/S	Vefi A/S – den største arbeidsplassen i Tjølling på 60- og 70-tallet	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Elektronikkindustri: Jotron AS	Etablert for 40 år siden i Tjølling/Larvik. Produserer nødpeilesendere m.m. Hightech – internasjonalt marked.	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Hoteller, pensjonater, campingplasser	Hoteller med lange tradisjoner – Wassilioff i Stavern (ca. 1850), Thora Hansens hotell i Larvik, Grand Hotell Larvik (1892), Amundrød gjestegiveri /skysstasjon. Kystområde med utstrakt sommerturisme; Ula Camping, Gon Camping (IOGT)Tjølling - tilbake til 1930-tallet. En rekke campingplasser i Brunlanes	Ikke dokumentert i depot

Næring:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Handel med bøker	En av landets eldste bokhandler; Joh. Preutz i Larvik (etablert i 1838). Forretningen eksisterer fortsatt. Bokhandlerfamilien Dyring fra Porsgrunn overtok i 1908.	Ikke dokumentert i depot

Institusjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Helse og sosiale tiltak	Larvik (Farris) Bad. Kursted opprettet mot slutten av 1880-årene. Badeanlegg /behandlingssted/kurhotell. Anstalter karakteristisk for kystbyene på denne tiden.	Dokumentert i depot i Fylkesarkivet. Arkivet er ikke komplett – men trolig finnes det ikke mer bevart.

Organisasjoner:

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Kultur og vitenskap	a) ”Det dramatiske selskap”; Et av de første teatre - etablert i 1810 b) Klubben ”Foreningen”; eldre ”herreklubb” – i engelsk stil. c) Borgermusikken i Larvik; et av landets eldste hornorkester, etablert medio 1800 d) Larvik Sangforening; etablert medio 1800 – eksisterer fortsatt	a) – c) Ikke dokumentert i depot d) Dokumentert i depot på Larvik Museum

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Sosiale og humanitære organisasjoner	a) Foreningen til Omsorg for ældre Tjenere af Kvindekjønnen; en forening av stor betydning for eldre/”pensjonerte” tjenestejenter. Hadde i 1891 47 medlemmer. b) Larviks Kvinnelige Understøttelsesselskap; et viktig bidrag til (lokal) sosialhistorie. LKU hadde 83 medlemmer i 1887	a) og b) Ikke dokumentert i depot

Type:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Idrett og fritid	a) Larvik Turn og Idrettsforening; Norges største fleridrettsforening (utenfor Oslo) b) IL Fram; profilert forening, stor i Larvik	a) Ikke dokumentert i depot b) Dokumentert i depot i Fylkesarkivet

Personer:

Kunst, kultur og vitenskap:	Begrunnelse:	Dekningsgrad i depot:
Rektor Harald Vilhelm Sommerfelt	Radikaler – markant skolemann; venn av bl.a. Bjørnson.	Ikke dokumentert i depot
Thor Heyerdahl	Etnograf og oppdagelsesreisende. En av Norges mest profilerte i utlandet.	Ikke dokumentert i depot

DEL 5: OPPSUMMERING OG VEIEN VIDERE

Den overordnede bevaringsplanen skal sikre oss en helhetlig og systematisk dokumentasjon av samfunnsutviklingen i Vestfold. *Planen sier noe om hvordan vi på en mest hensiktsmessig måte ønsker å prioritere innsamlingen av den historiske dokumentasjonen gjennom:*

- A. Å identifisere samfunnssektorer (nærings- og organisasjonsliv) av betydning for å kunne utarbeide innsamlingsstrategier i forhold til disse
- B. Å sikre at sektorer med høy grad av informasjonsverdi blir tatt vare på i det enkelte geografiske området, samt legge opp en strategi for å bevare enestående, lokale arkivskapere
- C. Bidra til at et representativt utvalg av organisasjons- og næringsarkiver ”av generelle karakter” blir sikret i depot gjennom løpende samarbeid med andre aktører i fylket som arbeider med privatarkiver

Selv om målet med en bevaringsplan er å favne det mest vesentlige som bør dokumenteres, vil man i første omgang neppe kunne få med seg alt. Tilfanget av ny informasjon skal på en enkel måte kunne føyes inn i planen. Bevaringsplanen skal imidlertid til enhver tid utgjøre kjernen i bevaringsarbeidet, det er følgelig viktig at alle som arbeider med privatarkiver i Vestfold får et eierforhold til planen. *Planen må derfor forankres hos alle våre samarbeidspartnere i fylket og internt i Vestfold Fylkeskommune.*

Utfordringer regionalt og nasjonalt

Bevaringsplanen under del 4 sier noe om fremtidige satsingsområder. Den synliggjør blant annet hvilke sektorer innen nærings- og organisasjonsliv som bør prioriteres i første omgang. Den nasjonale arkivkartleggingen slår fast at viktige samfunnssektorer er svakt dokumentert, og at bevarte og tilgjengelige arkiver ikke dekker kravene til en helhetlig og representativ dokumentasjon. Videre viser kartleggingen at flere næringer med stor betydning for norsk samfunnsliv i liten grad er representert i norske bevaringsinstitusjoner. Den nasjonale kartleggingen speiler til dels også virkeligheten her i fylket. Sjøfartsnæringen, steinindustrien, elektronikkindustrien og jordbruksnæringen er eksempler på sektorer som per i dag er for dårlig dokumentert. Resultatet av arbeidet med bevaringsplanen forteller oss at vi står overfor store utfordringer, samtidig som vi også ser at flere sentrale hjørnestensbedrifter allerede er bevart i depot. Scanrope (Tønsberg Reperbane), A/S Th. Marthinsen Sølvvarefabrikk, Sande Paper Mill, Agnes fyrstikkfabrikk, Framnæs Mek. Verksted og Kaldnes Mekaniske Verksted og Gilde (Nortura) er eksempler på dette.

Innsamlingsstrategier

Med utgangspunkt i bevaringsplanen skal det utarbeides innsamlingsstrategier. Det blir i denne sammenheng en selvfølge å spille på lag med våre samarbeidspartnere ute i Vestfoldsamfunnet. Innsamlingsstrategiene vil i fremtiden være en naturlig del av Fylkesarkivets årlige arbeidsplan. Det kan enten være mindre prosjekter i egen regi, eller prosjekter av en viss størrelse som inkluderer våre samarbeidspartnere og/eller hele ABM-sektoren i Vestfold. Det vil naturligvis også være aktuelt å støtte faglig opp under relevante prosjekter som våre samarbeidspartnere selv initierer.

Mulige innfallsvinkler til innsamlingsstrategier:

- bransjevisse innsamlinger; tekstilindustri, hagebruk, turisme, steinindustri m.v.
- geografiske (i tradisjonell betydning) innsamlinger; dokumentasjon av et avgrenset område i sin helhet med utgangspunkt i planens føringer, f. eks. hele eller deler av en kommune.
- kulturgeografiske innsamlinger; kystbyer, knutepunkter som stasjonsbyer og ferjesteder/lokalsentra, forsteder
- innsamling av arkiver som dokumenterer utviklingstrekk/overganger; fra småhandel til handelshus i byene, fra håndverk til industriell fremstilling innen en bransje, fra jordbruk til småindustriområde, fra seil til damp m.v.
- innsamling av arkiver som dokumenterer mangfoldssamfunnet; for eksempel innvandrersarkiver
- innsamling av arkiver som dokumenterer kvinners liv og virke i Vestfold
- innsamling av religiøse organisasjoner som er typiske for Vestfold

En viktig betingelse for en livskraftig bevaringsplan er at oppfølgingen blir satt i system. Dette gjelder både for måten man organiserer innsamlingen på, og nødvendigheten av å oppdatere planens innhold jevnlig. Det tilsier at det skal være mulig å inkludere nye sektorer/arkivskapere som dukker opp underveis, og som man ikke var klar over før, eller som har fått en større betydning i en eller annen sammenheng. Her er man avhengig av innspill fra det lokalhistoriske nettverket som finnes i fylket.

Arbeidet med så vel det historiske risset som kartleggingen har medført utstrakt kontakt med relevante samarbeidspartnere. Det gjelder å skape tillit og felles forståelse for fylkets immaterielle kulturarv. Å lage en bevaringsplan uten å være i dialog med andre som også helt eller delvis arbeider mot det samme mål, blir meningsløst. Vi har brukt mye ressurser på det historiske risset. Dette er gjort under forvisning om at arbeidet gir veldig mye tilbake, både i kraft av å være en fremtidig kunnskapsbank, så vel som det å etablere nyttige kontakter og spre en bevisstgjøring i Vestfoldsamfunnet. Samarbeidspartnerne besitter kunnskap vi aldri kan lese oss til.

Fylkesarkivet for Vestfold